

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Hrad Pořešín: pracovní sešit pro výtvarnou
výchovu na základních uměleckých školách

Pořešín Castle: The Workbook for Art
Education at Primary School of Art

Vypracovala: Gabriela Opolková
Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Gabriela Opolková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Aleši Pospíšilovi, Ph.D. za odborné vedení práce. Dále Radku Kocandovi za jeho ochotu, spolupráci a podrobné informace o zřízení hradu Pořešíně a také žákům a jejich vyučující výtvarného oboru ZUŠ za kooperaci na pilotáži pracovních listů. V neposlední řadě patří můj dík mé rodině a blízkým přátelům za jejich podporu.

Abstrakt

Předkládaná kvalifikační práce se zabývá popularizací památky regionálního charakteru a jejím možným využitím ve vzdělávacím systému formou pracovních listů pro primární sféru školství. Konkrétně se jedná o zříceninu hradu Pořešína v Jižních Čechách, která byla v posledních letech nákladně konzervována. Obsahem teoretické části je nejen stručná historie výše zmíněné kulturní památky, ale také problematika pracovního listu jako formy didaktické pomůcky. V části praktické je popsán návrh a realizační postup pracovních listů k hradu Pořešinu včetně částečného ověření jejich funkčnosti v praxi a reflexe realizovaných lekcí. Součástí práce je finální produkt listů inspirovaný pracovními sešity zpřístupněnými Centrem pro prezentaci kulturního dědictví.

Klíčová slova

Zřícenina hradu, hrad Pořešín, architektonické dědictví, architektura ve vzdělávání, pracovní sešit, muzejní pedagogika.

Bibliografická citace práce

OPOLKOVÁ, Gabriela. *Hrad Pořešín: pracovní sešit pro výtvarnou výchovu na základních uměleckých školách.* České Budějovice, 2016. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce PhDr. Aleš Pospíšil, Ph.D.

Abstract

Presented thesis deals with the popularization of monuments of regional character and its potential use in the educational system in the form of worksheets for primary education sector. Specifically the castle ruins Pořešín in South Bohemia which in recent years was expensively conserved. The theoretical part covers a brief history of the aforementioned cultural monument, but also the issue of the worksheet as a form of teaching aid. The practical part describes the design and implementation proces of worksheets of Castle Pořešín including the partial verification of their functionality in practice and evaluation of completed lessons. The work finished product sheets inspired workbooks made available by the Centre for the presentation of cultural heritage.

Key words

Ruined Castle, Pořešín Castle, Architectonic Inheritance, Architecture in Education, Workbook, Museum Education.

OBSAH

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Architektonické dědictví a jeho význam ve vzdělávání	10
1.1 Architektura v roli pamětihodnosti.....	12
1.2 Architektonické dědictví a jeho pozice ve vzdělávání.....	15
1.3 Téma regionu – důležitý aspekt vzdělávání	19
1.4 Charakter architektury – filozofické pozastavení	20
2. Výchova uměním skrze pracovní listy.....	23
3. Hrad Pořešín jako objekt studia	27
3.1 Stručný nástin historie Pořešína	28
3.1.1 Zemská cesta od Malše k Dunaji.....	31
3.2 Současný stav hradu a jeho úprava	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4. Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína.....	34
4.1 Záměr práce	34
4.2 Návrh pracovního sešitu.....	36
4.3 Pilotáž pracovního sešitu	45
4.3.1 Realizace sběru dat	45
4.3.2 Rozbor vypracovaných pracovních sešitů	46
Závěr.....	52
Seznam informačních zdrojů	54
Seznam příloh.....	57
Přílohy	58
Zdroje příloh.....	96

Úvod

Soudobá společnost má povědomí o kulturně historickém dědictví ve smyslu erudice, nicméně stále je zapotřebí hledat cesty k popularizaci tématu a vyzdvižení architektury, která je často opomenuta. Životy lidí se každý den odehrávají v krajině, kde převládají architektonické prvky, avšak tyto elementy nejsou vnímány. Přesto znalost svého okolí a orientace v prostoru je základním věděním.

Základní myšlenku zařazení výuky architektury do škol okomentovala například Jolana Říhová, manažerka vzdělávacího programu a metodiky participace z organizace Nadace proměny. Její slova kritizují dosavadní význam architektury ve výuce na školách a vyzdvihují právě závažnost nedostačujícího vzdělání v oboru architektury a s ní souvisejícími předměty. Záměr Nadace proměny a dalších organizací spočívá v seznámení populace s architekturou ve smyslu problematiky blízké společnosti. Neopomenutelnou skutečností zůstává, že tato osvěta je nezbytná již u malých dětí.¹

Muzejní a galerijní instituce zajišťují edukační programy, jež mají zvýšit povědomí populace o kulturních památkách. Je patrné, že muzeum lze považovat za místo vhodné jak pro smysluplné trávení volného času,² tak pro učení a sebevzdělávání. Proto je nutností poukázat na nezbytnost získávání těchto vědomostí, které jsou vhodné pro formování osobnosti člověka. Uvedená nutnost vzdělávání v odvětví kulturního dědictví je také jedním z cílů této práce.

Školní věk je příhodný k získávání vědomostí a jako jedna z možností, jak děti vzdělávat v širokém záběru znalostí, se tedy nabízí metodická pomůcka - pracovní sešit, který poskytuje oporu kupříkladu při poznávání netradičních míst, kulturních akcí a podobně. Využívání pracovních listů v muzeích, na zámcích i hradech je stále populárnější a cíle této metodické pomůcky jsou rozsáhlejší. Na tuto skutečnost poukazuje webová stránka Centra pro prezentaci kulturního dědictví,³ která zajišťuje zpřístupnění pracovních listů vztahujícím se ke kulturnímu dědictví nejen České republiky. Postupně se tato pomůcka dostává do popředí a je využívána v mnoha oblastech. Pro práci s architekturou, jako je

¹ [Srov.] **Nadace proměny. Zařadme architekturu do vzdělávání!** [online] 2014 [cit. 5. 9. 2015] Dostupné z: http://www.nadace-promeny.cz/cz/novinky/297_zaradme-architekturu-do-vzdelavani.html

² [Srov.] **BRÜNINGHAUS-KNUBEL**, Cornelia. Děti, volný čas a muzea. In SEITLOVÁ, Pavla. *Děti, mládež, - a muzea?*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995. s. 33.

³ <http://www.emuseum.cz/muzeologie-a-metodika/pracovni-listy/>

například zřícenina hradu, se tato učební pomůcka jeví jako velice vhodná a praktická. Přestože lze objevit různá zpracování pracovních sešitů k historickému kulturnímu dědictví, neobjevují se tolik pracovní sešity s konkrétním tematickým zaměřením. Většinou se jedná o obecně podávané informace, přesto by lepších výsledků vzdělávání mohlo být dosaženo právě jejich specifikací. Což by znamenalo vytvořit pracovní listy uzpůsobené daným vyučovacím předmětům.

Jakou roli ve vzdělávání sehraje například pracovní sešit zaměřený na architektonické dědictví? Zásadní otázka, která je v předložené práci zpracována a zkoumána z více stran.

Teoretická část práce se zabývá třemi základními tématy – architektonickým dědictvím a jeho zastoupením ve vzdělávání, pracovním sešitem jako učební pomůckou a zříceninou hradu Pořešína v Jižních Čechách, která je předmětem praktického zpracování pracovního sešitu. Obsažené podkapitoly dále rozvíjí danou problematiku a jsou koncipovány s orientací na výchovně vzdělávací teorie, popřípadě historické konotace. Teoretická část si klade několik cílů, jedním z nich je objasnit nezbytnost informovanosti v odvětví architektonického dědictví a jeho aplikaci do vzdělávacích osnov školství.

Praktická rovina si klade za cíl vytvořit samoobslužný pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína se zaměřením pro výtvarný obor základních uměleckých škol. Sešit je kombinací pracovních listů s převážně výtvarnými aktivitami a instruktáže pro jejich vyučující či jiný doprovod. Cílem pracovního sešitu je umožnit poznání kulturní historické památky, zříceniny hradu Pořešína, spolu s rozvojem výtvarných schopností. Jednotlivé podkapitoly zahrnují celkovou koncepci pracovního sešitu a záměry při jeho tvorbě, dále představují návrh pracovních listů. V závěru se práce zabývá popisem a hodnocením využitelnosti pracovního sešitu v praxi a naplněním jeho vytyčených cílů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Architektonické dědictví a jeho význam ve vzdělávání

„Kulturně historické dědictví lze charakterizovat jako prvky krajiny a hmotné a duchovní kultury, které jsou odkazem minulosti a je ve veřejném zájmu, aby byly zachovány pro budoucnost.“⁴ Záměr školských programů spočívá v propojení příbuzných oborů, což výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví zcela splňuje. Většinou se žáci seznamují především s místem svého bydliště a s jeho blízkým okolím. Zde se utváří nejužší vztahy s místem a lidmi, zde se také naskytá možnost zapojení se do procesu ochrany krajiny, pamětihodností či spolupráce s místní komunitou. „Průřezové téma Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví si klade za cíl rozvinutí všech klíčových kompetencí stanovených v Rámcovém vzdělávacím programu jako nejvyšší cíl celého procesu vzdělávání.“⁵ Důraz je tedy kladen na rozvoj mnoha kompetencí pomocí aplikovaných forem, které rozvíjí zejména afektivní stránku osobnosti žáka. Jedná se o autentické učení, využití badatelských metod práce, zážitkové učení či projektové vyučování.⁶

Přínos tématu architektury pro rozvoj osobnosti v oblasti vědomostí, dovedností a schopností je zaměřen na celistvé vzdělávání. Jedním z přínosů je právě nápomoc k celkové kultivaci osobnosti žáka. Dále rozvíjí schopnosti rozpoznání, porozumění a hodnocení kulturních jevů včetně uměleckých děl, vede žáky k pochopení toho, jak kultura může obohatit lidský život. Lze se setkat i s prohloubením znalostí terminologie v široké oblasti kultury a umění. Učí žáky porozumět kulturním odlišnostem jiných národů a etnických skupin, má podpůrný vliv na rozvoj estetického cítění i vlastní tvořivost žáka. Vedle toho rozvíjí schopnost kritického myšlení a poukazuje na propojenost a uplatnění získaných poznatků a dovedností v jejich běžném životě. Formuje etické chování, učí je kultivovanému chování na všech kulturních akcích, ať v roli diváka, nebo účinkujícího. Kořeny tohoto tématu jsou spojovány i s komunikačními dovednostmi, kdy je podporováno umění věcné diskuse. A nakonec nemálo důležitá formální funkce, jež obsahuje seznámení s právním rámcem ochrany a zhodnocování kulturně historického dědictví.⁷

⁴ **PARKAN**, František. Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. s. 8.

⁵ Tamtéž, s. 8.

⁶ [Srov.] **PARKAN**, František. Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. s. 9.

⁷ [Srov.] Tamtéž, s. 10.

Pro úspěšný průběh začleňování architektury do vzdělávání je nutností zajistit jak zmíněnou pluralitu oborů, tak spolupráci s dalšími institucemi jako jsou muzea, galerie či archivy. Mladší generace se nechává ovlivnit těmi, kteří se v kulturně historickém světě pohybují, mají znalosti a aktivně se podílejí na ochraně dědictví. Utváření vztahů žák – instituce prostřednictvím školních projektů je také důležitá pro samotná zařízení. Zainteresovaní žáci se stávají potencionálními zaměstnanci muzeí, galerií apod., zvyšuje se i využívání jejich služeb a roste prestiž. Důležitým aspektem ze strany institucí je výchovně vzdělávací cíl. Spolupráce by měla být založena na několika základech. Jak zmiňuje F. Parkan, je stěžejní navodit jedinečné zážitky, které pozitivně ovlivní jejich emoce, hodnotovou orientaci a vnitřní motivaci, avšak podle S. Štecha je nelze stavět na stejnou rovinu jako poznání.⁸ Vyvolání zážitku nelze považovat za jednoduchou věc, je to proces, který musí být promyšlen a pedagog této metodě výuky musí věnovat dostatek času a získat potřebné zkušenosti. Úkolem pedagoga, lektora či průvodce je poskytnout podněty, jako je uspořádání vnějšího prostředí, vytvoření podmínek pro vznik odpovídajících zážitků, kterým samozřejmě žáci musí být nakloněni a musí mít chuť je objevovat. Hodnotová orientace ve vzdělávacím procesu taktéž může žákům napomoci v jejich cestě poznáním. *„Konstruktivisticky založená pedagogika vychází z předpokladu, že významy a hodnoty věcem připisujeme v procesu poznání. Materiální produkty, znakově – symbolické systémy, ideje a představy – jedním slovem artefakty – představují, jak míní S. Štech, krystalizaci zkušenosti lidí předchozích generací.“*⁹ V projektech tohoto druhu hrozí riziko, že žáci jsou „vnějšími badateli“ a neuvědomují si celý proces práce, zajímají se pouze o výsledek. Východiskem a zároveň preventivním opatřením by se mohlo stát objektové učení, které předkládá možnosti postupného vývoje. Objektové učení spočívá ve zpřístupnění sbírek muzeí, týká se hmotných artefaktů vytvořených lidskou rukou. *„Podle J. H. Schuha je úspěch těchto programů založen na několika skutečnostech. Za prvé – předměty nás dovedou okouzlit, vyvolávat otázky. Za druhé - jsou věci, které dovedou přilákat pozornost každého, bez ohledu na věk, pohlaví, vzdělání a další rozdíl mezi lidmi. Za třetí - předměty jsou často jediným pramenem dějin „obyčejných“ lidí, které však většinu návštěvníků zajímají nejvíc. A za čtvrté –*

⁸ [Srov.] PARKAN, František. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. s. 16.

⁹ Tamtéž, s. 21.

objektové učení nabízí příležitost pro rozvoj intelektuálních dovedností, jež jsou uplatnitelné v profesním i v běžném životě.¹⁰ A. Brabcová uvádí několik možností, o co se objektové učení opírá. Jedním z příkladů je již zmíněná konstruktivistická pedagogika, dále je objektové učení založeno na výchově ke kritickému myšlení – „učení v muzeu by také mělo sloužit k utváření kritického ducha a samostatného myšlení – schopnost klást otázky, pozorovat a vytvářet si úsudek.“¹¹ Zápořem metody je fakt, že muzea nejsou často schopna skloubit ochranu sbírek a rozvoj muzejní pedagogiky. Neméně důležitou funkci, k poznávání kulturně historického dědictví, zde zastupuje orální historie, která zajišťuje zdroj informací a poznatků na základě ústního podání osobou většinou o minimálně generaci starší. Mezigenerační interakce působí kladně na získání zkušenosti žáka v lidských vztazích. Posledním vlivným zástupcem jsou komunitní projekty, „které se zaměřují na rozvoj potenciálu místních společenství a pojem komunita vymezují velmi široce. Cílem tzv. komunitního učení, kdy se žáci aktivně zapojují do činnosti důležité pro místní společenství, pak bude posílení jejich společenské i mravní odpovědnosti a rozvoj politické gramotnosti.“¹² Interpretace tohoto učení spočívá v aktivní účasti žáků v reálných situacích a také následné reflexi žáků.

1.1 Architektura v roli pamětihodnosti

„Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politickoorganizační a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování, zpřístupňování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví, na estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji společnosti.“¹³ Je nezbytné památky uchovávat a dále pak rozvíjet zájem společnosti o ně, podpořit vlastenectví a uvědomění si jejich hodnot.

¹⁰ **PARKAN**, František. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. s. 22.

¹¹ **BRABCOVÁ**, Alexandra. *Brána muzea otevřená*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003. s. 382.

¹² **PARKAN**, František. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. s. 34.

¹³ §1 odst. 1. z. 20/1987 Sb. *O státní památkové péči*. [online] 2014 [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.npu.cz/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>

„Pietní vztah společnosti ke kulturnímu dědictví a snahy o uchování jeho vybraných částí sahají hluboko do minulosti. Příklady sběratelství a uchovávání starých výtvarných a stavebních děl známe již z antiky (římské sběratelství, ptolemájovské rekonstrukce staroegyptských chrámů ad.). Ve středověku k nim přistoupil kult ostatků svatých a uctívání milostných mariánských soch a obrazů. Ohleduplnost byla v minulosti téměř vždy motivována buď určitým politickým programem či náboženským kultem, nebo byla součástí řady uměleckých historismů a stylových revivalů. Ty se staly nedílnou součástí dynamického vývoje evropského umění až do současnosti.“¹⁴

Památková péče, jak je chápána v dnešním slova smyslu, byla známa již v renesanci. Inspirace antickými památkami vedla k jejich studiu a zároveň se objevovaly činnosti k zaopatření těchto památek. V této době však zájem o konzervaci památek panoval pouze v omezených kruzích společnosti a navíc tzv. estetický dogmatismus způsobil upřednostnění blízkých slohů a naopak zavržení ostatních. K rozvoji památkové péče dochází v době osvícenství, kdy je zaznamenán všeobecný rozkvět společnosti. Pro zachování kulturního dědictví byl stěžejní rozvoj historie, archeologie a dějin umění zásluhou Johanna Joachima Winckelmanna. Nemalý účinek přinesla Velká francouzská revoluce, která podpořila myšlenku odpovědnosti státu za kulturní dědictví národa. Romantismus přispěl fascinací uměním a kulturou, avšak politické a ekonomické zázemí zajistil nacionalismus. Později se střetávají dva rozporuplné názory. Prvním vcelku nežádaným byl purismus¹⁵, proti kterému stál směr podtrhující hodnoty památek. V roce 1900 nastaly velké změny a rozvoj památkové péče se odráží ve zvědečtění a modernismu. V pozdějších letech se navrací částečně purismus, což je dokladem o proměnlivosti vývoje. Přesto existují neměnné obecné principy celého procesu záchrany kulturního dědictví.

Památky definovány jako *„lidské dílo, ať již přímo jako výtvar lidských rukou, nebo jako realizace nějakého lidského záměru v kulturní krajině, který je historického původu a zůstal zachován ve své původní podobě,“*¹⁶ podle Aloise Riegla dělíme na chtěné a nechtěné. Chtěné památky vznikly záměrně, například byl vystavěn určitý památník, na rozdíl od nechtěných památek, které plní svou dobovou

¹⁴ ŠTULC, Josef. JERIE, Pavel. *Vývoj a současné principy památkové péče*. [online] 2012 [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/historie-a-principy-pamatkove-pece/>

¹⁵ **Purismus** [-iz-] – v památkářství směr usilující o oproštění památek od pozdějších prvků neodpovídajících původnímu slohu

¹⁶ **BRABCOVÁ, Alexandra.** *Brána muzea otevřená*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003. s. 43.

funkci a byly vystavěny za určitým účelem. Existují dva typy památek. Památky historické – prameny a památky umělecké, které jsou především díly (řemeslnými, technickými). Obvykle se starší památky považují za hodnotnější, ovšem objevuje se teorie o ceně stáří, v níž se lze setkat s pojmem „nenovost“. Poukazuje na rozdíl mezi historickou hodnotou a stářím. Zmíněná nenovost vypovídá o odlišení se od výtvorů vznikajících v moderní době při aktuálních trendech a požadavcích. *„Klasickým příkladem nenovosti je hradní zřícenina. Není jen dílem architektury vzniklým v minulosti, ale ve své dnešní podobě také dílem zasaženým procesem zániku. Jako skutečnost prezentující provázanost vzniku a zániku je zároveň často významnou dominantou současné krajiny. V té situaci nám umožňuje prožít:*

- *jinakost doby vzniku skutečnosti, s níž se setkáváme nyní;*
- *dějiny jako neustálý pohyb vzniku a zániku, tedy dění času v jeho nastávání a uplývání, do kterého umísťuje i naši přítomnost a dává jí dějinný rozměr;*
- *neúplnost zachování, a tedy i jen částečnou čitelnost jak utvořenosti díla, tak jeho historicko-pramenné hodnoty.“¹⁷*

Tato Rieglova teorie byla narušená nedbalým restaurátorstvím v 2. polovině 19. století. V té době se prosazovala obnova památek, což často vedlo k narušení či dokonce zániku její původní jedinečnosti, neboť jim byly připisovány nové, pouze domnělé podoby.

Cena stáří, svou funkcí začleňování současnosti do minulosti, nás zasvěcuje v širších časových obzorech a ovlivňuje naléhavost dnešní doby. Lidé žijí ve světě – světem je myšlen domov v globálním významu bytí – vládnu mu a zároveň o něj pečují. Fakt trojjednosti je však stále více potlačován do ústraní příčinou nežádoucích aspektů turistického ruchu. Jsou vyzdvihovány „nejvýznamnější“ památky, často jen pro komerční účely. Mizí celkový zájem o krajinu a vlast, zejména pro nedostatek prostředků. Situaci se často snaží zachránit občanská sdružení, obce samotné a nemalou roli v rehabilitaci památek sehrávají regionální muzea.

¹⁷ BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003. s. 44.

1.2 Architektonické dědictví a jeho pozice ve vzdělávání

Konkrétně v oblasti Jižních Čech si architektura vybudovala zásadní pozici ve formě zdroje poznání¹⁸, nejen zájem pedagogů zvyšuje její růst. Architekturu lze řadit mezi nejstarší kulturní projevy společnosti právě její všestranností. Architekt Mies Van de Rohe definoval architekturu jako vůli určité epochy, přenesenou do prostoru. V krátké charakteristice vystihl funkční intence pro potřebu ochrany před vnějšími živly spojenou s utvářením prostoru z hlediska estetického. Nemalou úlohu tedy zastupuje také v edukaci pro svou názornost a možnost okamžitého působení.

„Architektura je prostředkem, který člověku poskytuje „existenciální oporu“.“¹⁹

Výrok, jenž podporuje myšlenku zařazení architektonického dědictví do vzdělávacích institucí. Některé vzdělávací instituce se již touto výukou zabývají a rozvíjí její působení ve vzdělávání. Nelze mluvit pouze o teorii architektury, ale především je důležité poukázat na její praktickou část. Žáci by měli mít možnost si architektonické stavby také „osahat“. Za přínosné se jeví úkoly, jež žáky pohltnou aktivně, a to právě samotným prozkoumáním architektury, samotná tvorba by měla žáky vést k podrobným průzkumům a navíc je rozvinout také ve výtvarné činnosti. Žáci se seznámí s perspektivou, estetickým cítěním a nepopíratelně se také tato výuka odrazí na jejich utvoření si vlastního názoru. *„Historická architektura totiž není jen hmota, která víceméně funkčně vyplňuje prostor kolem nás, ale je především i určitým symbolem lidské společnosti.“²⁰* Nabízí pohled do jisté doby, umožňuje nám pochopit minulost a otvírá nám pohled na krásy práce architektů a často i neznámých řemeslníků. Téměř každý detail architektonických staveb má svůj význam. Váže se ke své době a utváření dané společnosti spolu s kulturou. Jedná se především o symboly, ať se zaměříme na voluty, arkýře, okna, či vstupní portály. Jejich syntéza vede k dalším poznatkům, které se spojují nejen s funkcí bydlení. *„Symbolika historických památek pak působí jako psychologický filtr; může propouštět aspekty, které*

¹⁸ Např. doc. PaedDr. Radko Chodura, CSc. (1988), Josef Švehla (1920)

¹⁹ **NORBERG-SCHULZ**, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010. s. 5.

²⁰ **CHODURA, Radko**. *Historická architektura v seminární praxi. Skriptum pro disciplínu architektonika*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1995. s. 4.

*podporují rozvoj fantazie, tolik žádané v procesu vlastní umělecké tvorby i ve výchově k receptivnímu vnímání uměleckého díla.*²¹

Předmět vyučující architektoniku by měl probíhat ve dvou rovinách. První je na úrovni kognitivního myšlení. Žák se musí zamyslet nad podstatou architektury, zástavby či krajiny. Při hodnocení určité stavby je vhodné zamyslet se nad teorií kvalitní architektury podle Vitruvia, který rozebírá tři hlavní principy:

- firmitas – pevnost, myšlena jako stabilita budovy
- utilitas – pohodlí neboli užitečnost
- venustas – krása jako estetická hodnota místa

Důležitým aspektem předmětu architektury je znalost historie konkrétní památky. Poté lze využít druhého hlediska, kdy je zapotřebí spontánnost a intuice. Jedná se o uměleckou tvorbu samotnou. Tato část práce se ovšem velice úzce váže na znalost historie, přestože samotná se s učením z paměti nespojuje. Jde o estetickou reakci na viděné a vnímané, o způsob sebevyjádření s ohledem na vztah k realitě.

Celkové povědomí o architektuře je ve společnosti na nízké úrovni, přestože populaci obklopuje ve velké míře. Historická architektura se již pomalu dostává do povědomí lidí, avšak je nezbytné, aby se zájem rozšířil i na stavby každodenního využití. Mnoho galerií, spolků a sdružení se angažuje v oblasti architektury pomocí doprovodných edukačních a animačních programů pro školy i širokou veřejnost. *„Pochopení architektury je prostředkem k pochopení vztahů v krajině a v celém prostředí. Architektura souvisí s ochranou kulturních památek, ochranou životního prostředí, výtvarným uměním, ekonomikou, psychologií i sociologií.*“²² V České republice je malá podpora a propagace architektury ve školách, zatímco v Evropě se tlak na edukaci v oboru architektury citelně navyšuje. Proto se navrhuje celkové zlepšení výchovy v této oblasti vzděláváním státního sektoru, architektů a občanů. Erudice je propojována navzájem mezi státním sektorem a architekty. Znalosti státního sektoru jsou stěžejní v zadávání veřejných zakázek, architekti by měli být schopni srozumitelně podávat

²¹ **CHODURA, Radko.** *Historická architektura v seminární praxi. Skriptum pro disciplínu architektonika.* 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1995. s. 5.

²² **PRAŽANOVÁ, Markéta** - Sílí tlak na vzdělávání v oblasti architektury a kultury prostředí. In *Kapitoly z historiografie výtvarné výchovy v mezioborovém kontextu.* [CD-ROM] České Budějovice: PF Jihočeská univerzita, 2011. s. 92.

informace veřejnosti a u občanů je potřeba zajistit povědomí o problematice od nejzazšího věku. Mnoho evropských zemí se delší časové období zabývá propagací architektonického dědictví, důkazem je přijetí tzv. Politiky architektury. 14. ledna 2015 byl tento dokument zpracovaný Českou komorou architektů schválen také v České republice.

V našem školství se architektura objevuje pouze ve spojitosti s historickými slohy, které jsou probírané v hodinách výtvarné výchovy, dějepisu či občanské výchovy. Z toho důvodu si žáci architekturu nespojují s krajinou a prostředím, ve kterém žijí, přestože je nezbytné právě komplexní vnímání prostředí. Již v roce 2009 bylo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky podepsáno Memorandum o vzdělávání a architektuře, které dokládá zájem o zkvalitnění výuky. K tomuto se téhož roku vyjádřil bývalý ministr Liška: „*Výchova architektury na školách chybí. Je to přitom jediný způsob, jak naučit děti chápat vztah člověka k prostoru. Architektura je jedním z oborů, ve kterém se mohou děti učit pohledu na svět jako celek a hledání souvislostí. V tom je výhoda architektury oproti ostatním běžně vyučovaným předmětům na školách. Výuku architektury by se mělo podařit dostat do rámcových vzdělávacích programů.*“²³ Pražanová ve svém článku zmiňuje další stěžejní témata, kterým je vhodné se věnovat nejen ve výuce:

- Trvale udržitelný rozvoj výstavby
- Prostor, vazby na okolní prostředí (uvědomování si vztahů jednotlivých objektů k sobě navzájem, k okolnímu prostředí, měřítek, objemů, pohybu mezi budovami – veřejná prostranství atd.; architektura jako součást širšího urbanistického a krajinného celku)
- Vlastní návrh (objektu, domu, pokoje apod.)
- Exteriér, barevnost, tvary, architektonický detail
- Diskuze nad aktuálními tématy (současné problémy urbanismu, architektury, infrastruktury místa, kde žijeme; vliv architektury na kvalitu života, na psychiku, na smysly)

Jak je napsáno výše, o rozšíření znalostí se snaží různé galerie, sdružení a spolky. Jistou roli zde zastupuje Národní památkový ústav, jenž se aktivně angažuje

²³ **PRAŽANOVÁ, Markéta** - Sílí tlak na vzdělávání v oblasti architektury a kultury prostředí. In *Kapitoly z historiografie výtvarné výchovy v mezioborovém kontextu*. [CD-ROM] České Budějovice: PF Jihočeská univerzita, 2011. s. 96

v tvorbě výukových programů pro architekturu, dějiny umění, pedagogiku apod. Vytváří také speciální edukační programy, pracovní dílny či exkurze pro základní a střední školy. Jedním z aktuálních programů se jmenuje „Památky nás baví“. *„Hlavním cílem projektu je aplikovaný výzkum a vývoj, jejichž výsledky přispějí k vytvoření systému vzdělávacích programů zaměřených na edukaci v oblasti nemovitého a movitého kulturního dědictví, včetně historických sídel, kulturní krajiny a archeologických památek. Cílovými skupinami projektu jsou děti a mládež, rodiny s dětmi, laická a odborná veřejnost.“*²⁴ Zároveň je cílem vytvořit sedm regionálních edukačních center při kooperaci pedagogických fakult Univerzity Karlovy v Praze a Masarykovy Univerzity v Brně. Výsledkem by měla být metodická podpora pro státní i nestátní památkovou péči, průnik do edukačního procesu a také zlepšení nabídek určených pro rozvoj cestovního ruchu.

Iniciativa studentů architektury se stále zvyšuje a je i v jejich zájmu architekturu vyzdvihnout v očích společnosti. V roce 2001 několik studentů pražské Akademie výtvarných umění na Škole architektury založilo spolek Kruh, který se do dnešního dne aktivně podílí na propagaci architektoniky. *„Hlavním cílem projektu Kruh je pokusit se veřejnosti představit kvalitní a současnou architekturu, otevřít ji pro smysluplnou diskusi a umožnit dialogy mezi autory a obyvateli měst a obcí.“*²⁵ Jejich činnost se vztahuje jak na širokou veřejnost, tak do škol. Pořádají zážitkové workshopy, programy pro vzdělávací zařízení s architekty a mnoho dalších odborných projektů.

Od roku 2011 v České republice funguje iniciativa Architekti ve škole, která se stala další základnou k úspěšnému proniknutí architektury, urbanismu a prostorového plánování do všech stupňů vzdělání. Účelem je již výše uvedená snaha o rozvoj povědomí společnosti o všech disciplínách v architektonice. Veškeré jimi vytvořené projekty jsou volně přístupné na webových stránkách a plní funkci inspiračního zdroje.

Dialog s architektonickým dědictvím lze zprostředkovat mnoha způsoby. Muzejní a galerijní pedagogika se zabývá aktivitami se vzdělávacími činnostmi přibližně od počátku 20. století. Postupně se tyto činnosti rozšiřují a vzrůstá jejich význam

²⁴ **Národní památkový ústav.** *Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví České republiky.* [online] 2014. [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.pamatkynasbavi.cz/o-projektu>

²⁵ **Mysak, Petr.** *Kruh.* [online] [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.denarchitektury.cz/index.php/o-nas.html>

pro kulturu i společnost obecně. Lze se setkat s teoretickými, praktickými a smíšenými programy. Jedná se o prohlídky s průvodcem, besedy, tvůrčí dílny, animace spojené s pracovními listy a mnoho jiných. Škála možností je široká a stále častěji se objevují také programy na práci s architektonickým dědictvím.

1.3 Téma regionu – důležitý aspekt vzdělávání

Již primární vzdělávání obsahuje učivo s prvky regionální tematiky, které jsou obsaženy v rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání (dále jen RVP ZV) v oblasti „Člověk a jeho svět“. Tento vzdělávací obor obecně směřuje k dovednostem a znalostem potřebným pro praktický život a seznamuje s historií i současností. Dělí se na pět tematických okruhů, z nichž okruh „Místo, kde žijeme“ je úzce spojen právě s poznáváním vlastního regionu a vlasti.

„V tematickém okruhu „Místo, kde žijeme“ se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.“²⁶ Základem je tedy uvědomění si domova, dále pak je důležité u žáka povzbudit zájem i o jeho okolí. Přestože se téma řadí zejména do osnov oboru geografie, nejedná se pouze o jednostranně zaměřené učivo, zakládá se na mezipředmětových souvislostech, které jsou v RVP ZV definovány jako průřezová témata. „Komplexně vzato jde v podstatě o aplikaci tzv. regionálního principu, který lze chápat jako „cílevědomé a soustavné využívání místní krajiny pro výchovnou a vzdělávací činnost“.²⁷

K výuce s regionální tematikou se využívá mnoho motivačních prostředků, přes vyprávění učitele, besedy, problémové úlohy, hry a mnoho dalšího, až k využívání pracovních listů, které mohou žáka seznámit se skutečnostmi a navíc podporovat jeho aktivitu a kreativitu.

²⁶ Kol. Člověk a jeho svět. In *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: 2013. s. 35 [cit. 11. 10. 2015] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁷ Čekal, Jiří. *Výuka tématu Místní region na 2. stupni ZŠ*. [online] 2011. [cit. 11. 10. 2015] Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/13039/VYUKA-TEMATU-MISTNI-REGION-NA-2-STUPNI-ZS.html/>

1.4 Charakter architektury – filozofické pozastavení

Architektura se nevyznačuje pouze svou fyzickou podobou, lze u ní zkoumat také stránky psychického charakteru. Tímto působením se zabýval například Christian Norberg-Schulz, který rozvedl spojení „genius loci“ (duch místa) a posunul jej na vyšší příčku. *„Místo je prostor, který má jasně určený charakter. Od dávných dob byl genius loci pokládán za konkrétní skutečnost, s níž se člověk setkává tváří v tvář a s níž se musí vyrovnávat ve svém každodenním životě. Architektura znamená zviditelňování genia loci a úlohou architekta je vytvářet místa naplněná významy a tak pomáhat člověku bydlet.“*²⁸ Zmiňuje také Paola Portoghesiho, jež prostor vyměřoval jako „systém míst“, což znamená, že prostor má kořeny v konkrétních situacích.²⁹ Ukázkou charakteru stavebních prvků sahají již do antiky, konkrétně jej lze spojit s antickými sloupy. Dórský sloup byl v té době metaforou „mužského těla“, jeho síly a krásy, naopak iónský sloup typizoval „ženskou štihlou“ a naposled sloup korintský imitující dívčí postavu. K charakteru architektury přispívá mnoho hledisek, počínaje druhem konstrukce, přes zhotovení, až k materiálu a barvám. Teoretická rovina architektury byla dlouhou dobu zaměřena čistě na konstrukci stavby a její praktickou podobu, nezabývala se problémem jejího charakteru. Tuto skutečnost vyvracel například Robert Venturi³⁰. *„Architektura je nutně komplexní a protikladná, už samotnou skutečností, že chce najednou uspokojit tři základní Vitruviovovy prvky: pohodlnost, trvanlivost a krásu. Dnes tlaky plynoucí z programu, konstrukce, technického vybavení a výrazu, jsou i ve stavbách izolovaných, situovaných a v jednoduchých kontextech, různé a neslučitelné do té míry, o níž jsme dosud neměli představu, Obtíže rostou s tím, jak urbanismus a územní plánování zvětšují rozměry a měřítko v architektuře. Pro mne tyto problémy jsou vítané, neboť využívám nejistot. Přijímaje složitost a vnitřní protikladnost snažím se zároveň dosáhnout životnosti i platnosti.“*³¹

²⁸ **NORBERG-SCHULZ, Christian.** *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010. s. 5.

²⁹ [Srov] Tamtéž. s. 12

³⁰ **Robert Charles Venturi** - Americký architekt narozen 25. června 1925 ve Philadelphii. Architekturu vystudoval v roce 1947 na Princeton University. V roce 1951 byl krátce zaměstnán v ateliéru Eera Saarinen v Bloomfield Hills v Michiganu a později u Louise I. Kahna ve Philadelphii. V roce 1954 vyhrál stipendium American Academy v Římě, které mu umožnilo dva roky cestovat po Evropě a inspirovat se tamní architekturou a jejími tradicemi. (http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1527)

³¹ **VENTURI, Robert.** *Složitost a protiklady v architektuře (pracovní překlad)* Praha: 1979. Výtah z publikace *Complexity and Contradiction in Architecture*. Boston, 1966. s. 16.

Vedle toho vznikla teorie úzce spjatá s ekologií, kterou se zabývá J. Ortová. *„To, že každý z organismů potřebuje ke svému životu konkrétní bezpečný a srozumitelný prostor, se skutečně do většiny ekologických studií promítá, ale zdaleka ne vždy je tato skutečnost vztažena i na potřeby lidské. Přijmeme-li však názor, že potřeba bezpečného prostředí patří k životním univerzáliím, pak by se to mělo týkat i lidských bytostí.“*³² Dále také popisuje „genius loci“, které vystihuje jako duchovno, individualitu, originální kulturní atmosféru, což tvoří zejména historický vývoj tvorby prostředí, zaměřen na přírodu, sociální složku a nezbytnou estetiku.³³ Pozastavení se nad pojmem urbanizace vybízí k nekonečnému toku myšlenek. Přestože samotný pojem vznikl až v 19. století, již před vznikem lidských sídel v pravém slova smyslu se objevily náznaky vyjádření sociálních potřeb skrz prostor. Shlukování u tábořišť a výstavba chýší v kruhu s prostorem využívaným celou pospolitostí, to jen potvrzují. J. Ortová došla k hypotéze, *„že motiv vzniku prostorové organizace životních procesů má jednak souvislost s vědomím jisté distance od živelné síly přírody, především ale s nadbiologickým, tedy již kulturním charakterem mezilidských vztahů uvnitř prvotních forem pospolitého života. V počátcích byla tudíž urbanizace vyjádřením kvalitativně nových časoprostorových vztahů člověka s prostředím, jakož i vztahu mezilidských, jejichž podkladem byly první formy kolektivního vědomí, které je takto poprvé prostorově organizováno. Tato organizace reflektuje uvědomovanou, to znamená kulturní kvalitu mezilidských vztahů a prostorové formy, které jsou jejich výrazem, jsou tudíž součástí geneze kultury.“*³⁴ V podstatě lze myšlenky shrnout v tezi, kdy urbanizace vystihuje sociální podstatu a architektura zodpovídá za osobitý výraz.

Zmíněným teoriím však předchází spisy významného filozofa I. Kanta, jenž nauku o prostoru dělil na dva výklady pojmu - transcendentální a metafyzický. Metafyzický výklad obsahuje 4 argumenty, oproti transcendentálnímu, který je popsán pomocí jednoho argumentu. Naukou I. Kanta se zabýval například J. Chotaš. Ve svém článku *„Kant o prostoru jako čistém a smyslovém názoru“*³⁵ se pokusil jeho argumenty vyložit. První argument hovoří o prostoru, který nemůže vznikat druhotně na základě vnějších počitků, právě naopak je pro ně podmínkou. Druhý argument tuto myšlenku utvrzuje. Kant popisuje prostor jako představu

³² **ORTOVÁ, Jitka.** *Kapitoly z kulturní ekologie.* Praha: Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 1999. s. 109.

³³ [Srov.] Tamtéž s. 110.

³⁴ Tamtéž s. 113.

³⁵ **CHOTAŠ, Jiří.** Kant o prostoru jako čistém smyslovém názoru. In: AJVAZ, Michal, Ivan M. HAVEL a Monika MITÁŠOVÁ. *Prostor a jeho člověk.* Praha: Vesmír, 2004. s. 97-114.

a priori a stává se základem také pro vnější jevy. Třetí odstavec představuje pojem prostor jako čistý názor. „Lze si totiž představit jen jeden jednotný prostor, a když se mluví o mnoha prostorech, rozumí se tím jen části jednoho a téhož jediného prostoru. Tyto části nemohou předcházet tomuto jednotnému všeobslhlému prostoru jako jeho součásti (z nichž by bylo možné jej složit), nýbrž mohou být myšleny pouze v něm.“³⁶ Poslední, čtvrtý argument v metafyzickém výkladu zní takto: „Prostor si představujeme jako nekonečnou danou velikost. Každý pojem si sice musíme myslet jako představu, která je obsažena v nekonečném množství různých možných představ (jako jejich společný znak), a která je tudíž obsahuje pod sebou; ale žádný pojem si jako takový nemůžeme myslet tak, aby toto nekonečné množství představ obsahoval v sobě. Nicméně prostor je takto myšlen (neboť všechny části prostoru do nekonečna jsou zároveň). Původní představa prostoru je tedy apriorní názor, a nikoli pojem.“³⁷ Transcendentální výklad je zaměřen na pochopení prostoru jako pojmu či představy pomocí geometrie. Kant předpokládá že, „geometrie je věda, která určuje vlastnosti prostoru synteticky, a přesto *a priori*.“³⁸ V kapitole si klade mnoho otázek, jež jeho myšlenky posouvají dále v teorii o prostoru.

³⁶ **CHOTAŠ, Jiří.** Kant o prostoru jako čistém smyslovém názoru. In: AJVAZ, Michal, Ivan M. HAVEL a Monika MITÁŠOVÁ. *Prostor a jeho člověk*. Praha: Vesmír, 2004. s. 107.

³⁷ Tamtéž, s. 108 – 109.

³⁸ Tamtéž, s. 110.

2. Výchova uměním skrze pracovní listy

Výchova uměním „znamenal pro umělecký svět i pro svět muzeí umění skutečný průlom teorie rozmanitých inteligencí (*multiple intelligences*), zformulovaná v roce 1985 profesorem Harvardovy univerzity, psychologem Howardem Gardnerem. Gardner tvrdí, že do teorie inteligence³⁹ musíme zahrnout daleko širší a obsažnější soubor schopností než dosud, abychom postihli celou oblast lidského myšlení.“⁴⁰ Liší se od klasické výtvarné výchovy ve škole svou rozmanitostí. „Podle britské definice uvedené v národním vzdělávacím plánu je výchova uměním, případně výchova prostřednictvím umění (*learning through art*), rozvíjením vizuální gramotnosti, vědomostí a porozumění umění, uměleckému řemeslu a designu včetně dějin umění, našeho uměleckého dědictví a řady jiných uměleckých tradic spolu s rozvíjením schopnosti vytvářet praktické vazby mezi těmito aspekty a žákovou vlastní prací.“⁴¹

Muzea a dnes i mnohá další kulturní zařízení poskytují široké spektrum vzdělávání. Jedna z možností jsou pracovní nebo také didaktické listy. Pracovní listy se z pedagogického hlediska řadí k metodám práce s tištěným textem, avšak nejsou zcela typickým příkladem. Jsou specifické, neboť působí jako učebnice a zároveň sešit, přesto plní funkci jak reproduktivní, kdy osoba nabývá nových informací, tak produktivní – podněcování tvořivé činnosti.

V muzeu nebo při práci s památkou se pracovní listy využívají pro systematickou návštěvu, jejich úkolem je provést návštěvníka danou institucí či architektonickým dědictvím, usnadnit porozumění výstavě či expozici, doplnit ji a oživit. Rozdíl mezi školními a muzejními pracovními listy spočívá v jejich úzké vazbě na danou výstavu či památku. Pracovní listy by měly zprostředkovat cestu poznávání a sloužit jako záznamové archy pro vlastní postřehy a úvahy. Proto je důležité pracovní listy propracovat tak, aby návštěvník opravdu vnímal artefakty a jeho zrak nebyl upřen pouze k pracovním listům.

³⁹ „Howard Gardner definoval inteligenci jako schopnost řešit problémy nebo vytvářet produkty, jež mají v jednom nebo více kulturních prostředích určitou hodnotu.“ (Brabcová, str. 147) Rozvinul teorii sedmi inteligencí, což by značilo zásadní reformu vzdělávací soustavy, jež je zaměřená na rozvoj základních přirozených schopností dítěte. Mezi tyto inteligence se řadí jazyková, logická a matematická, prostorová, hudební, tělesně-pohybová a personální inteligence intrapersonální a interpersonální. Teorie je využívána především v muzejní pedagogice.

⁴⁰ BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003. s. 147.

⁴¹ Tamtéž, s. 149.

Jak je zmíněno výše, hlavní úloha pracovních listů spočívá v podnětu k vnímání děl či architektury. Proto je nezbytná podmínka plnění základních funkcí, jak popisuje L. Mrázová ve svém metodickém materiálu. Těmito funkcemi jsou orientační a koordinační – orientují ve výstavě a ukazují tak jednu z možností náhledu na danou výstavu; měly by kooperovat s vystavenými předměty a jejím původním záměrem a zároveň nabízet další nové pohledy a spojení. Poznávací a systemizační – pomocí základních poznatků, úkolů a námětů k tématu výstav či expozice, získají návštěvníci zároveň návod na způsob poznání a utřídění těchto nových informací. Rozvíjející, výchovnou, upevňovací a kontrolní – správně zpracované listy rozvíjí zájem návštěvníka, podporují výchovný potenciál muzejního prostředí, obohacují znalosti a následně získají kontrolu svých poznatků. A v neposlední řadě motivační a sebevzdělávací – v konečném výsledku by pracovní listy měly návštěvníka motivovat k dalšímu zájmu o téma.⁴²

Zpracování pracovních listů je podmíněno jejich využitím. Lze mluvit o dvou základních podobách definovaných způsobem práce, o nichž píše M. Šobán ve své publikaci. Pracovní listy pro práci s lektorem, které jsou aktivně využívány v rámci muzejních doprovodných programů, slouží jako podklad pro vlastní pozorování a poznámky, případně jako rozšiřující materiál a pomůcka, která by ovšem neměla poutat více pozornosti než vlastní program a neměla by v programu převažovat či působit rušivě. *„Protože počítá s komentářem lektora, nemusí v nich být formulovány úkoly. Spíše se využívají pro prezentaci doplňujícího fotografického a informačního materiálu nebo je v nich obsaženo místo pro písemné či výtvarné aktivity účastníků. Tiskovina může být doplněna také slovníčkem důležitých odborných termínů“*⁴³ Vedle nich vznikají samoobslužné pracovní listy, které již kladou vyšší nároky na metodickou stránku tohoto materiálu, je nutné mezi úkoly a aktivity zařadit také instrukce a doplňující komentáře atp. *„Při práci s nimi není potřebný doplňující výklad lektora, všechny potřebné informace a zadání úkolů získá zájemce v textu samotném. Je samozřejmé, že tento typ pracovních listů by měl být doplněn klíčem k řešení jednotlivých úkolů, Také tato tiskovina by měla být opatřena srozumitelně formulovaným slovníčkem. Samoobslužné pracovní listy*

⁴² [Srov.] **MRÁZOVÁ, Lenka**. *Tvorba pracovních listů. Metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 6.

⁴³ **ŠOBÁN, Marek**. *Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 37.

*jsou v muzeích přichystány pro neorganizované návštěvníky, zejména rodiny s dětmi.*⁴⁴

Rozdělení forem pracovních listů také ovlivňuje způsob jejich využití. Mohou být použity před, nebo naopak po návštěvě instituce, avšak nejčastější je jejich uplatnění během prohlídky, kdy je návštěvník aktivizován.

Lišit se může také rozsah pracovních listů. Zde pak lze jmenovat samostatné informační listy, které obsahují základní informace vztahující se k výstavě či expozici, samostatné pracovní listy, kdy se jedná většinou o jeden list obsahující úkoly, aktivity a možnost vlastních záznamů. Dále existují informační sešity, jež podávají rozšířené informace k výstavě či expozici, pracovní sešity podobné pracovním listům s tím rozdílem, že mívají větší obsah. A nakonec sem patří také dětské katalogy nebo komplexní sada doprovodných materiálů.

Dále lze považovat za stěžejní formu a obsah. Pracovní listy, dle těchto kritérií, se člení na informační pracovní listy, jež podávají kvalitní a obsáhlé informace k danému tématu, možno je považovat za katalog. Nevýhodou u této formy pracovních listů je riziko velkého rozsahu. Dalšími v řadě jsou aktivizující pracovní listy. Jejich hlavní koncept spočívá v aktivním zapojení návštěvníka pomocí úkolů a vlastních poznatků, avšak je zapotřebí věnovat pozornost tomu, aby se z pracovních listů nestala jednoduchá „doplňovačka“, která návštěvníka naopak spíše utlumí. Třetí možností sestává z kombinace informačních a aktivizujících pracovních listů, kde se objevuje vyvážený obsah informací a úkolů. Tento způsob zpravování je nejobvyklejší, přestože obsahuje rizika obou předchozích typů, jeho klady převažují.⁴⁵

Neexistuje přesný návod na tvorbu pracovních listů, přesto L. Mrázová ve svém metodickém materiálu sepsala alespoň základní pravidla pro jejich zpracování. Vytvořila osnovu, jež obsahuje nejdůležitější body, na které se nesmí opomenout. Prvním krokem by se mělo stát důkladné seznámení se s výstavou či expozicí. Samotný autor se musí kvalitně orientovat a nabýt znalosti o tématu. Dále přichází na řadu stanovení si svého pedagogického záměru, čeho chceme dosáhnout a co je stěžejní u konkrétní události. Nemalou váhu má věk návštěvníků, jimž jsou pracovní listy určeny. Pokud listy doplňují již vymyšlený

⁴⁴ **ŠOBÁŇ, Marek.** *Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 38.

⁴⁵ [Srov.] **MRÁZOVÁ, Lenka.** *Tvorba pracovních listů. Metodický materiál.* Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 9.

program, musí do něj zapadat nejen tematicky, ale také je nezbytné zařadit je do struktury programu ve vhodnou dobu. Dalším bodem zájmu při tvorbě pracovních listů je vzdělávací cíl. Autor si musí stanovit důvod, proč chce listy použít a jakých znalostí a dovedností má návštěvník nabýt. Poté je třeba se zamyslet nad samotnou podobou pracovních listů, zvolit správný obsah a rozsah listů, návaznost po sobě jdoucích úloh a správné rozvržení aktivit.

Negativně se u pracovních listů projevuje jeho textové i obrázkové přehlcení, nevhodné nebo monotematické úkoly a jejich nesrozumitelnost, odvádění pozornosti od artefaktů a výstavy, malý prostor pro sebevyjádření a nevhodně zvolené technické parametry.

Nezbytným úkonem po vytvoření pracovních listů je jejich pravidelná evaluace. Zpětná vazba poukazuje na nedostatky, nebo naopak na úspěšnost provedení, což je důležitá informace nejen pro návštěvníky, ale také pro samotného autora a instituci. Při evaluaci se pozornost zaměřuje na zvolený pedagogický záměr a cíl, tedy zda se po využití listů naplnily předpoklady o získání určité znalosti a dovednosti. Kontrola se vztahuje na výše zmíněné nedostatky, které se mohou projevit.

3. Hrad Pořešín jako objekt studia

„Hradu se od 19. století dostalo relativně nezanedbatelné pozornosti. Zpočátku přitahovaly zájem zejména jeho historické souvislosti. Nalezneme ho v základních topografických, umělecko-topografických i kastellologických kompendiích.“⁴⁶ Přestože existoval nespočet autorů zabývajících se historií architektonických staveb, například M. F. X. Millauer, J. Schaller, A. Cechner, F. A. Heber, T. Durdík a mnoho dalších, stavební podobu jednoduchého hradu publikačně akcentovala pouze D. Menclová. O původním hradu se dovídáme především díky sdružení Hradů na Malši.

„V roce 2002 byla založena Společnost přátel hradu Pořešín. Po dvou letech, v roce 2004, vzniklo sdružení Hradů na Malši, které již spravovalo čtyři hradů a v roce 2008 do sdružení přibyla tvrz v Tiché jako pátý a poslední objekt.“⁴⁷ Členství ve spolku nenáleží pouze osobám, ale také šesti městům a obcím. *„V roce 2006 bylo sdružení Hradů na Malši na výročním kongresu evropské památkové asociace v La Valletě, přijato za řádného člena. Od roku 2006 probíhaly pod záštitou prof. PhDr. Tomáše Durdíka DrSc. z Archeologického ústavu Akademie věd České republiky archeologické a stavebně historické výzkumy jednotlivých lokalit, kterých se zúčastňují dobrovolníci z České republiky, Evropy, Ameriky i Asie.“⁴⁸* Dále od roku 2010 existuje Klub přátel hradů na Malši, který spojuje příležitostné dobrovolníky. Oficiální sdružení se stará o obnovení zemské cesty. Podílejí se také, od roku 2012, na chodu historického spolku pro mládež při hradě Pořešín. Sdružení pořádá mnoho naučných akcí jak pro děti zdravé tak i handicapované. Konkrétně sdružení Hradů na Malši spolupracuje s centrem Arpida v Českých Budějovicích. Handicapovaní se po předhradích s pomocí mnoha dobrovolníků pohybují na vozíčkách a je jim přibližován život na hradě pomocí edukačních programů. První akce tohoto typu se na hradě Pořešíně udála v roce 2014, kdy s pomocí přibližně padesáti dobrovolníků z jižních Čech dopravili děti z centra Arpida na pořešínské panství. Pohyb po zřícenině hradu je obtížný i pro zdravé lidi, proto jsou aktivity hluboce oceňovány. V budoucnu mají dobrovolníci v plánu činnosti s handicapovanými organizovat minimálně jednou za rok. Nejen pohybově omezené děti, ale i zdravé děti a mládež mají možnost poznávat středověká řemesla, seznamují se s prostředím hradu a vytvářejí si k němu blízký

⁴⁶ **DURDÍK, Tomáš.** *Hradů na Malši.* Praha: UNICORNIS, 2008. s. 43.

⁴⁷ **KOCANDA, Radek.** *Hradů na Malši.* Kaplice: Hradů na Malši. s. 24.

⁴⁸ Tamtéž, s. 24.

vztah. Spolupráce s mládeží by měla zaručovat budoucí zajištění hradu. Je potřeba vychovávat generaci, jenž převezme pomyslné žezlo a bude pokračovat v konzervaci a obnově kulturních památek, nejen hradu Pořešína.

3.1 Stručný nástin historie Pořešína

Krajina rozprostírající se v oblasti Pořešína patřila odedávna českým králům. Ve 12. století bylo území ve správě mnišského řádu premonstrátů z Milevska. Nejstarší prameny ze 13. století uvádějí pouze jediné místo, které k panství patřilo, a to městečko Kaplice, přesto se zde rozkládalo mnoho dalších míst.

V roce 1257 se panství stává vlastnictvím Bavora II. ze Strakonice zásluhou dcery krále Přemysla Otakara II. Anežky, která se za něj provdala a panství dostali jako svatební věno. Jeho dar měl dva opodstatněné důvody. Za prvé byl Bavor II. jeho oblíbencem, a navíc na něj přesunul povinnost zajistit bezpečnost, tehdy nové, zemské cesty do Rakouska a jeho dalším argumentem byla skutečnost, že nechtěl, aby se dále rozrůstal rod pánů z Růže v této oblasti.

V této době již nastal čas vystavět chráněné místo a opěrný bod – hrad Pořešín. Jméno je nejasného původu, v českém jazyce se vykládá jako Porešův nebo Borešův dvorec. Další teorií je zkomolení jména původního zakladatele Bavora. Neexistuje doklad o tom, zda dříve stála vesnice nebo samotný hrad a taktéž vznik není jasný. Datuje se v letech 1270 - 1300. Jeho výstavba byla určena k příležitostnému pobytu, hrad neplnil funkci sídla, proto jej spravoval purkrabí. Prvním písemně doloženým pořešínským purkrabím byl Vojtěch, kterému při jeho odchodu v roce 1312 byly prodány vsi Vracov a Svínihlava. Bavor III. ze Strakonice roku 1317 pak také směnil Pořešín za hrad Vítějovice u Prachatic, tím na hradě skončila vláda pánů ze Strakonice.

„Páni z Pořešína, stejně jako páni ze Strakonice nosili ve svém erbu střelu. Zatímco ale páni ze Strakonice patřili k vyšší šlechtě, která pečetila červeným voskem, páni z Pořešína byli z rodu rytířského, neboť barva jejich pečetě byla vždy výhradně černá. Jako zakladatel rodu se připomíná roku 1298 Bruno z Vítějovic, jehož otec Bruno z Újezdu je jmenován jako první mezi všemi pány zakládací listině kláštera Zlatá Koruna, hned za králem Přemyslem Otakarem II. Hrad a panství Vítějovice leží v blízkosti Prachatic v místech, kudy procházela Zlatá stezka z Pasova do českého

vnitrozemí. Majitelé hradu tady vybírali mýto a dbali o bezpečí na stezce.⁴⁹ Novými majiteli hradu Pořešín se stali tři synové Bruna z Vítějovic – Přibík, Verner a Racek. Výměna nastala příčinou sporu mezi Pány z Vítějovic a zlatokorunským klášterem. Jejich rozepře vznikly o vesnici Frantoly. Situaci pomohl vyřešit Bavor III. právě návrhem zmíněné směny. Začala se tak psát historie pánů z Pořešína. V roce 1317 pak zemřel Racek z Pořešína. Jeho bratři v té době působili jako služebníci pánů z Rožmberka. Verner po své smrti roku 1352 zanechal tři potomky, avšak všichni zemřeli bezdětní. Přibík ve svém druhém manželství zplodil mnoho potomků, z nichž jsou zaznamenáni Jaroslav ze Zdík, Markvart z Pořešína, Přibík z Desk, Jan z Pořešína, Verner a dcera Juta. V roce 1348 po uskutečnění mnoha významných činů umírá.

Nejvýznamnější postavou z rodu pořešínského byl Markvart I. z Pořešína. Na tehdejší dobu se dožil úctyhodného věku okolo sedmdesáti let, což se mu nakonec stalo přítěží, neboť přežil všechny své děti. Za svůj život si vybudoval dobrou pověst, značný majetek a byl zbožný. Udržoval stále dobré vztahy s šlechtickým rodem Rožmberků a v roce 1360 na jejich hradě Rožmberk působil jako purkrabí. Přesto jeho zájem stále směřoval také k pořešínskému panství. *„O dva roky dříve uzavírá se svými bratry Přibíkem a Ješkem majetkovou smlouvu, aby se pořešínské panství příliš nerozdrobilo. Jejich společné panství tehdy zahrnovalo hrad Pořešín, vsi Pořešín a malý Pořešín, Dědkov, Zubčice, Pláň, Střítež, Netřebice, Rožnov velký (dnešní Hubenovů) a malý, Omlenička, Blažkov, Malíkov, Strádov, Skoronice, části vsí Hřebeň, Puchtíkov, Zahrádka, Horšov, malý Strádov, Podolí, Brus, Výheň a městečko Kaplice. Osobně vlastnil ještě Osův dvůr, Rozpoutí a část Výhně.“*⁵⁰ V rozmezí šesti let se jeho bratři oddělili od pořešínského panství a vše bylo v rukou Markvarta I., který v té době povyšoval ve svých funkcích u Rožmberků. Propracoval se přes hofmistra císařovny Alžběty Pomořanské až do okruhu dvořanů Václava IV. Není doloženo, jak se domohl tak vysokého postavení v zemských úřadech. Markvart I. však nakládal se svými příjmy uváženě. Prodával a kupoval mnohé vsi, udělil Kaplici privilegium městského práva, ale také investoval do přestavby hradu Pořešína. Dostavuje jedno předhradí, v jádru hradu palác s rytířským sálem, opevňuje hradní brány a realizuje také další stavební úpravy. Markvart I. měl sedm dětí, z nichž měl děti jen jediný syn jménem Racek, a to syna Markvarta II. a dceru Annu. *„V roce 1401 obdržel Markvart I. od krále Václava IV. výsadu, že může svobodně rozhodnout*

⁴⁹ KOCANDA, Radek. *Hrady na Malši*. Kaplice: Hrady na Malši. s. 24.

⁵⁰ Tamtéž, s. 9.

a odkázat svůj majetek.⁵¹ Stal se význačnou osobností jakožto zástupce rytířského stavu. Zemřel v roce 1406, kdy po něm zůstala jen jeho dcera, osmiletý vnuk Markvart II. a vnučka Anna.

V tuto dobu přichází další etapa vývoje pořešinského dvora. Pro nízký věk nástupce Markvarta II. se o hrad staral jeho poručník, rodinný přítel, Hroch z Maršovic. V době jeho působení, konkrétně od roku 1402, panovaly v Čechách a na Moravě domácí války mezi příznivci a odpůrci krále Václava IV. Časy se staly neklidnými, docházelo k loupežím a násilným činům. V této nepříznivé době dospívá Markvart II., o kterém vypovídají písemné zdroje do roku 1423, což by mohl být také rok jeho úmrtí. Pořešín tak přišel o posledního pána a nadvládu krátce přejali páni z Maršovic do roku 1433. Poté se hradu a panství ujímá v té době známý, majetku chtivý Oldřich II. z Rožmberka. Cestu si prosekal již dříve, ale k získání panství do jeho vlastnictví došlo 27. února 1434. Ovšem v této odpovídající listině se lze dočíst o Oldřichově zničení hradu. Hrad mu již nebyl k užitku, byl zřejmě nejprve vypálen a poté byly zbořeny brány a hradby, aby ztratil svou obrannou funkci. Historie hradu Pořešína zde končí. *„Přestože hrad již neexistoval, spory o jeho panství ze strany Jana z Kremže se táhly dále až po Janovo zajetí Rožmberkem v roce 1439 a jeho popravě po několikaletém věznění a ze strany dalších osob až do šedesátých let.“*⁵²

Neméně zajímavý je původní, domnívaný vzhled hradu. Hrad Pořešín je zajímavý především částečnou plášťovou zdí, což je typický znak moravské architektury. Příčinou této rarity v jižních Čechách je pravděpodobně fakt, že Bavorové ze Strakonic přišli do Čech z Moravy. Tato obalová zeď bránila panství, byla vystavěna ve tvaru lichoběžníku. Hrad tvořila dvě předhradí, opevněná jen obrannou zdí, a jádro. Vnitřní prostor hradu byl chráněn také třemi širokými příkopy, kdy třetí příkop byl obestavěn z obou stran zdmi. U prvních dvou příkopů tuto skutečnost nelze doložit. Jádro má protáhlý mnohoúhelníkový půdorys obklopen obvodovou hradbou. K hradbě přiléhal vnitřní zástavba, z níž nejvýznamnější byla budova paláce na jihozápadní straně se dvěma prostory. Na severní straně z hradby vybíhal opěrák a dále předbrání třetí brány. Průchod hradem byl možný po přístupové komunikaci, která vedla přes most k prvnímu předhradí a procházela první branou v západní části dovnitř. Dále se lomila směrem k severovýchodu a poté opět vybočovala před severním ukončením

⁵¹ KOCANDA, Radek. *Hrady na Malši*. Kaplice: Hrady na Malši. s. 10.

⁵² DURDÍK, Tomáš. *Hrady na Malši*. Praha: UNICORNIS, 2008. s. 49.

předhradí, kde navazovala na přemostění druhého příkopu směřujícího k druhé bráně. Původně kulisová a později rozšířená brána vedla do druhého předhradí. Cesta pokračovala přes třetí most a také třetí příkop skrz komplikovaný objekt třetí brány až na nádvoří jádra.⁵³

Navzdory stále probíhajících archeologických výzkumů není přesná podoba hradu zcela známá. Avšak postupně se odkrývá mnoho faktů o postupném stavebním vývoji hradu a činech jednotlivých pořešínských pánů.

3.1.1 Zemská cesta od Malše k Dunaji

Zemská cesta byla obnovena po spojení sil dobrovolníků z Jižních Čech a Severního Rakouska. Jejich společný zájem o historii a zachování památek dopomohl ke spolupráci a následným projektům. Díky těmto lidem lze spatřit mnoho historických „pokladů“. Zemská cesta vede od Malše k Dunaji a nalézá se na ní patnáct zastavení s hrady a zámky. Konkrétně vede přes Velešín, Pořešín, Sokolčín, Louzek, Tichá a dále přechází za hranice České republiky přes Freistadt, Dornach, Weinberg, Tannbach, Prandegg, Rutenstein, Klingenberg, Kreuzen, Clam až na okraj Dunaje do Greinburgu. Zajímavá jsou také dvě nově vybudovaná muzea, která se konkrétně nacházejí na Pořešíne a dále na Prandeggu v Rakousku. Jsou zásobena nesčetným množstvím exponátů a informací.

Historie zemské cesty sahá do středověku, neboť již v té době vedla obchodní cesta mezi Čechy a Horním Rakouskem. Projížděli tudy zejména obchodníci, ale také pašeráci a lupiči. Původním názvem stezky byla Solná cesta, odvozeným od nejrozšířenějšího artiklu, soli. Cesta sloužila až do 19. století, kdy byla vybudována koněspřežská železnice.

Od počátku vzniku Zemské cesty města usilovala o privilegia, jež by jim dovolila nárokovat si část cesty vedoucí skrz jejich krajinu. České Budějovice se v roce 1335 tohoto práva domohly a na Cáhlovské cestě se vybíralo clo. Později roku 1398 byl Václavem IV. stanoven verdikt, že všechno zboží z Cáhlova musí procházet skrz České Budějovice. Obdobně situace vypadala na straně Rakouska, kdy povozy z Lince měly příkaz projíždět Freistadtem.

⁵³ [Srov.] **DURDÍK, Tomáš.** *Hrady na Malši*. Praha: UNICORNIS, 2008. s. 52 – 55. **MENCLOVÁ, Dobroslava.** *České hrady*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1972. s. 368 – 369.

Významná architektura nebyla budována pouze podél této, v té době, hlavní stezky. I jiné méně významné cesty obepínaly opěrné body ve formě hradů či zámků.

3.2 Současný stav hradu a jeho úprava

*„Teprve po 570 letech od zániku hradu Pořešín, na jaře 2002, začali dva nadšenci a několik jejich kamarádů, jimž osud hradů na Malši nebyl lhostejný, kácet náletové dřeviny na hradě Pořešín.“*⁵⁴ Archeologické výzkumy na hradě se započaly před nedávnou dobou. *„Žádné nálezy nejsou zaznamenány v Archivu nálezových zpráv ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i. a jediná evidovaná starší zpráva zde je hlášení o zběžné návštěvě J. Michálka a P. Zavřela v souvislosti s přípravou jejich publikace o archeologických lokalitách okresu Český Krumlov (Michálek – Zavřel 1996). V témže archivu je pak z doby před současnými výzkumy dále evidováno již jen hlášení autora tohoto elaborátu o návštěvě hradu v roce 2001.“*⁵⁵ V Národním muzeu byl roku 1823 uložen železný hrot šípu, který se však nedochoval, a proto se hrad Pořešín v současné dokumentaci Oddělení starších českých dějin Národního muzea neobjevuje. Taktéž nic nenajdeme ve sbírkách Jihočeského muzea v Českých Budějovicích ani v Okresním muzeu v Českém Krumlově.

Sdružení Hradů na Malši od roku 2000 započalo konzervaci objektu. *„Stavební úpravy hradu spočívají především ve statickém zajištění nadzemních konstrukcí. Součástí konzervačních prací je v případě nutnosti archeologický výzkum, díky kterému mohou být ověřeny průběhy sanovaných zdí a hradeb pod úrovní terénu.“*⁵⁶ Do objektů se zasahuje minimálně, je záměrem ponechat hradu jeho autenticitu a původní vzhled. První výzkumy byly zaměřeny především na tři hradební brány, které se nacházely na hlavní přístupové cestě do hradu. Výzkumy se postupně vyvíjí a odhalují stavební podobu. Během archeologických výzkumů se také často narazí na kvalitní archeologické nálezy, které přiblíží tehdejší život na hradě.

⁵⁴ KOCANDA, Radek. *Hrady na Malši*. Kaplice: Hrady na Malši. s. 24.

⁵⁵ DURDÍK, Tomáš. *Hrady na Malši*. Praha: UNICORNIS, 2008. s. 49.

⁵⁶ KOCANDA, Radek. *Hrady na Malši*. Kaplice: Hrady na Malši. s. 26.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína

Tato kapitola představuje návrh pracovního sešitu ke zřícenině hradu Pořešína v Jižních Čechách. Tvorba pracovního sešitu je založena na teoretických podkladech popsanych v předchozích kapitolách. Dále je inspirována také výše zmíněnými projekty vztahujícími se k práci s architekturou. Vedle návrhu se v kapitole popisuje získaná zpětná vazba a navrhuji se vhodné změny.

4.1 Záměr práce

Hlavním cílem bylo vytvořit funkční pracovní sešit pro komplexní, kreativní a zábavné seznámení se zříceninou hradu Pořešína. Úloha pracovního sešitu spočívá také v podpoření percepce a imaginace návštěvníka.

Pracovní sešit je samoobslužný, tudíž není zapotřebí další osoby k jeho použití a lze jej klasifikovat jako kombinaci informačních a aktivizujících pracovních listů. Je založen zejména na výtvarných aktivitách, ale také návštěvníka seznamuje s historií hradu a přibližuje okolí. Je určen zejména pro žáky základních uměleckých škol a také z toho důvodu se dělí na dvě části - pracovní listy využitelné v přímém kontaktu s muzeem a zříceninou hradu Pořešína a pracovní listy k pozdější výhradně výtvarné aktivitě v hodinách výtvarné výchovy na základní umělecké škole.

První část pracovního sešitu nazvaná „Jsem na hradě“ obsahuje úkoly, jež je vhodné vypracovat na samotné zřícenině hradu. Žáci se seznámí s historií hradu, navštíví hradní muzeum, kde se zúčastní také komentované prohlídky a dostanou možnost prozkoumat území zříceniny hradu Pořešína. Listy jsou navrženy tak, aby děti pochytily co největší množství informací již od prvního přiblížení se k hradu. Postupně získávají vědomosti v hradním muzeu a nakonec se aktivně pohybují a bádají na zřícenině hradu. V pracovních listech jsou zahrnuty úkoly čistě vědomostní, ke kterým žáci najdou odpovědi zejména v hradním muzeu nebo je mohli pochytit při výkladu průvodce. Dále jsou zde zařazeny praktické činnosti s důrazem na výtvarnou aktivitu, při které je nutná přítomnost na hradě. Druhá část „Jsem ve škole“ se pak soustředí na úlohy výtvarného charakteru. K tomu je zapotřebí větší rozmanitost výtvarného materiálu, proto je vhodné k jejich

vypracování prostředí školy, kde se žákům rozšiřují možnosti práce. Zadání úkolů je složitější a z toho důvodu je také žádoucí výpomoc a dohled učitele.

K pracovnímu sešitu je zpracována také část určena pouze učitelům - instruktáž. Ta obsahuje návod, jak si poradit s pracovním sešitem a jeho úkoly. Dále zahrnuje návrhy úkolů, které mohou také být zpracovány při jejich výuce ve škole a nakonec jsou zde umístěna správná řešení znalostních úloh pracovních listů. Každý žák tedy obdrží svůj pracovní list a může jej vypracovávat vlastním tempem. Učitelé mají k dispozici pracovní listy, které mohou vypracovat společně s dětmi nebo jim při jejich vyplňování pomáhat a následně zkontrolovat pomocí listů s instrukcemi.

Pracovní listy ke zřícenině hradu Pořešína jsou zpracovány především pro výtvarný obor základních uměleckých škol, jak je již zmíněno výše. Žádoucí podmínkou pro snadné vypracování úkolů je, aby dítě umělo číst, psát a bylo schopné udržet pozornost. Proto jsou listy především doporučeny pro žáky ve věku od 8 let. Přesto je mohou využívat i ostatní návštěvníci. Listy nejsou striktně omezeny věkem ani zaměřením návštěvníka. Většinu úkolů by s pomocí učitele mělo zvládat i dítě předškolního věku.

Vznik pracovních listů je z obecného hlediska zacílen na podporu výchovy ke kulturně historickému dědictví. Podněcuje k aktivní prohlídce zříceniny hradu Pořešína a zároveň žáky motivuje k další návštěvě kulturních památek. Podporuje rozvoj myšlenky nad významem zachovávání archeologických nálezů v muzeu. Vedle toho formuje výtvarné a tvůrčí nadání žáků spolu s jeho osobností. Konkrétně rozvíjí jejich speciální smyslové, kognitivní i sociální učení, výtvarnou citlivost a vnímavost, vybízí k speciální tvořivé imaginaci a vizuálnímu myšlení. Dále napomáhá k speciální – výtvarné – obrazové a obrazně-znakové formě komunikace a motivuje k tvorbě v myšlenkovém i materiálním světě. *„Ve výtvarných činnostech při vyjadřování v ploše i trojrozměrné tvorbě orientujeme žáky vedle jejich přirozeného zájmu o skutečnost také k jejich imaginaci. Pro výtvarné aktivity tohoto druhu jsou nejčastěji užívána označování: výtvarné vyjadřování představ, práce z představy, tematické práce.“*⁵⁷

Z hlediska základního uměleckého vzdělávání navíc naplňuje tyto cíle:

⁵⁷ **HOSMAN, Zdeněk.** *Didaktický skicár: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. s. 37.

- „utvářet a rozvíjet klíčové kompetence žáků, kultivovat tím jejich osobnost po stránce umělecké a motivovat je k celoživotnímu učení
- poskytnout žákům základy vzdělání ve zvoleném uměleckém oboru s ohledem na jejich potřeby a možnosti
- připravit žáky po odborné stránce pro vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na konzervatořích, případně pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením
- motivovat žáky k učení a spolupráci vytvořením příznivého sociálního, emocionálního a pracovního klimatu“⁵⁸

Vedle těchto specificky zaměřených cílů se pracovní sešit dotýká také cílů základního vzdělávání v České republice. Například uskutečnit cíl spočívající v podněcování žáků k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů. Dále již zmíněný cíl, kdy je žákovi umožněno osvojit si strategie učení a je motivován pro celoživotní učení, rozvoj vnímavosti a citlivých vztahů k lidem, prostředí i k přírodě. V neposlední řadě naplňuje cíl hovořící o toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám.⁵⁹

Dalším důležitým aspektem, na který bylo potřeba nahlížet při realizaci pracovního sešitu, byla jeho budoucí publikace. Bylo nezbytné vytvořit pracovní sešit tak, aby se nestal pro zříceninu hradu Pořešína finanční přítěží. Z toho důvodu bylo zvoleno černobílé provedení tištěné formy pracovního sešitu a velikost formátu A5, která je navíc velice praktická pro manipulaci s pracovním sešitem.

4.2 Návrh pracovního sešitu

Přípravě návrhu pracovního sešitu ke zřícenině hradu Pořešína předcházelo mnoho návštěv této kulturní pamětihodnosti. Postupným strádáním prožitků a informací se začal formovat jejich nástin, až zpracování dospělo k naplnění výše uvedených cílů a záměrů. Úkoly jsou soustředěny zejména do hradního muzea,

⁵⁸ **BOŘEK, Lubor.** *Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání.* Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. s. 13.

⁵⁹ [Srov.] **Kol.** *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* Praha: VÚP, 2007. s. 12-13.

kde žáci mohou nabýt největšího množství informací. Jsou však využity i části hradeb a krajiny. Všechny úlohy jsou řazeny v logické návaznosti.

Pracovní listy ve své reálné podobě disponují následujícími technickými údaji. Jejich zpracování je provedeno v grafických programech Adobe InDesign, a Adobe Illustrator. V pracovním sešitě je využíván univerzitní font Clara Sans a Clara Sans Bold, velikost písma se pohybuje v rozmezí 24 – 36 bodů a veškerý text je zarovnán do bloku.

Tvorba pracovního sešitu se zakládá na teoretických východiscích uvedených výše. V této kapitole se líčí jeho podrobný popis. Jednotlivé úkoly jsou přiblíženy a obsahují vzdělávací a výchovné cíle. Grafická úprava se zde komplexně liší od tištěných pracovních listů, tištěná podoba obsahuje pouze text psaný pomocí kurzívy a jednotlivá čísla stran (například Strana 1) odpovídají stranám v pracovních listech.

Pracovní listy jsou součástí příloh. (viz Příloha II.)

Přebal

Na přebal pracovního sešitu je použita autorsky zpracovaná úprava kresby hradu Pořešina od T. Durdíka. (viz Příloha I., obr. 1) Tato karikatura zabírá téměř celou plochu zadní části strany a v malé míře zasahuje do části přední k nadpisu. Obdobně zpracovány jsou také erby – erb Střely a erb Růže (viz Příloha I., obr. 2) – na úvodní straně. Dále zde koresponduje nadpis „*Poznej mě*“ a podnadpis „*Pracovní listy ke zřícenině hradu Pořešina*“. Zcela vespod titulní strany je připraven rámeček, do kterého si daný uživatel poznačí své jméno a věk. Popis k rámečku je umístěn pod ním.

Strana 1

První strana obsahuje stručné historické souvislosti a informace o současném stavu hradu Pořešina. Zároveň vítá konkrétního uživatele pracovních listů následujícím textem. „*Vítej na zřícenině hradu Pořešina! Hrad Pořešín byl vystavěn ve 13. století a postupně jej vlastnilo několik pánů. Nejvýznamnější majitel pro samotný hrad byl Markvart I. z Pořešina. Zánik hradu je datován v 15. století.*

V 19. století se hradu začalo dostávat jisté pozornosti, v 21. století se jej ujala Společnost přátel hradu Pořešín a později sdružení Hradů na Malši, které se o hrad stará dodnes. Zejména jejich zásluhou se stále odkrývá více a více z původní stavby hradu.“

Níže se nachází autorsky upravená kresba od J. Heřmana podle 3D modelu hradu Pořešína. (viz Příloha I., obr. 3)

Strana 2

Strana má informační a instruktážní charakter. Obsahuje zejména pokyny pro daného žáka užívajícího sešit. Žák zde vyčte, jak je sešit rozvržen, jak s ním pracovat a v závěru je strana doplněna o seznam potřebných věcí.

Průvodní text: *„Jak pracovat s listy? Čti pozorně! Pomocí těchto pracovních listů zažiješ spoustu zábavy, poznáš mnoho nového a navíc se výtvarně zdokonalíš. Uvnitř Tě čekají různorodé úkoly týkající se zříceniny hradu Pořešína, na kterém se právě nacházíš. Listy jsou rozděleny na 2 části - hradní a školní. Jednu polovinu úkolů vyplníš přímo zde a zbytek si necháš do své školy nebo na doma. Máš chuť dozvědět se nové věci? Tak jsou tyto listy to pravé pro Tebe!“* Dále vyjmenován seznam věcí a připojen motivační text *„Jsi připraven/a? Pusť se práce!“*

Strana 3

Na třetí straně je umístěna lineární kresba panoše⁶⁰ (viz Příloha I., obr. 4) určená k vybarvení. Není pevně určeno, kdy a zda vůbec ji žák musí kolorovat. Karikaturu doprovází jednoduché zadání *„Vybarvi si mě.“*. Cílem je rozvinout vizuální smyslovou percepci a senzibilitu dítěte.

Strana 4

Pouze informativní strana, která má ulehčit orientaci v pracovních listech a upřesňuje svým obsahem *„Jsem na hradě!“*, kde je potřeba vypracovat úkoly na následujících stranách.

Strana 5

List je vyplněn pověstí, jež provází zříceninu hradu Pořešína do dob nynějších. Pověst zastupuje funkci zpestření a zároveň podporuje imaginaci a fantazii žáků.

„Pověst o zlé hradní paní. Na nevysokém, zalesněném skalním výběžku nad říčkou Malší se vypínají skromné pozůstatky hradu Pořešína. Jeho šedé zdi vyčkáávají smutně zbloudilé návštěvníky hledající zbytky závanu starých časů a vzpomínají na doby dávno minulé, plné slávy a lesku, ale také krve a násilí.“

⁶⁰ **Panoš** – (ve středověku) pův. mladý šlechtic přidělený k osobní službě svého pána; později šlechtic nižšího řádu.

Kdysi zde žila zlá hradní paní, které se bál celý kraj. Ve svém vězení držela mnoho nevinných a neprávem odsouzených. Každý, kdo se jí odmítl podvolit, pocítil na vlastní kůži chlad a temnotu podzemních kobek. Mnoho krve proteklo a mnoho bolestných výkřiků vzplanulo za její kruté a nespravedlivé vlády nad zdejším krajem.

Zvláště tvrdě trestala mladé dívky, jímž nemohla odpustit jejich krásu. Držela je v nesnesitelných podmínkách o vodě a chlebu, dokud samy nezhytnuly. Vypráví se zde dokonce hrůzná pověst o dívce z nedaleké vsi, dceři místního řezbáře. Její krásnou mladou tvář zdobily dlouhé zlatavé vlasy. Jednoho letního dne vyšla do pořešínských lesů nasbírat dříví na otop.

V blízkosti Pořešína, na příkaz hradní paní, byla unesena zbrojnoši a poté uvězněna. Několik dní poté se na hradní zdi směřující k východu objevila krvavá skvrna, nad níž se zlehka pohupovala utatá hlava zavěšená za dlouhé, zkrvavené vlasy.

Za své hrůzné činy byla hradní paní spravedlivě potrestána a nyní musí její neklidný duch nekonečně bloudit po troskách bývalého hradu. Čas od času se zjeví náhodnému návštěvníkovi, kterého poprosí o vysvobození. Pokud se rozhodnete této hříšné paní pomoci, udeřte velkého psa proutkem, který paní drží ve své ruce.

Do textu je vložena autorská černobílá ilustrace hradní paní se psem, která může vybízet žáka k vizuální představivosti.

Strana 6

Od této strany začínají dílčí úkoly k seznámení se se zříceninou hradu Pořešína. Konkrétně strana 6 obsahuje 2 úkoly zaměřeny na erb pánů z Pořešína a pány samotné. První úkol je v následujícím znění: „*Při vstupu k hradu jsi minul/a erb pořešínských pánů. Vzpomeň si, co má erb ve znaku? Vzpomínej nebo si utíkej pro náповědu k vstupní bráně. Správnou odpověď zapiš a také zakresli.*“ Pod zadáním úkolu je vymezeno místo pro slovní odpověď a následně část erbu, do které žák zakreslí požadovaný znak. Cíl spočívá v rozvoji vizuální percepce a vizuální paměti žáka. Dále podporuje grafomotorické schopnosti a rozšiřuje vědomosti z oboru historie.

„Na hradě se za dobu jeho existence vystřídal několik majitelů. Pokus se doplnit jména pánů ze Strakonic, Pořešína, Maršovic i Rožmberka.“ Druhá úloha, která opět obsahuje vyznačený úsek pro písemnou odpověď, rozvíjí sluchovou paměť a badatelské schopnosti. Z hlediska kognitivního učení přibližuje také historii hradu Pořešína.

Strana 7

Sedmá strana obsahuje úkol taktéž propojený s hradním muzeem, kdy je zapotřebí soustředěnosti aktéra. *„Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeneš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl/a v muzeu, a byly nalezeny na hradě Pořešíně? Mozkové závity, pracujte! Ve spodní části najdeš malou nápovědu.“* Pod textem se opět nachází místo určené k verbální odpovědi žáků a zcela vespod této strany se nachází zmíněná nápověda ve formě ilustračních obrázků. Úloha napomáhá k rozvoji kognitivního myšlení, vizuální percepce a fotografické paměti. Poukazuje na problematiku archeologických nálezů a hodnotu jejich uchování pro další generace.

Strana 8

V pořadí čtvrtý úkol se vyznačuje mírně vyšší obtížností. Jeho zadání zní: *„Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny.“* Na stránce je vložen půdorys modelu hradu Pořešína z muzea, jež je obklopen v levém horním rohu názvy místností a v pravé spodní části se nachází legenda určená ke spojení. Podporuje rozvíjení orientačních smyslů, sluchovou percepci a prohlubuje obecné historické znalosti a souvislosti.

Strana 9

Úloha pátá přemísťuje dítě z hradního muzea do krajiny zříceniny hradu Pořešína. Děti mají možnost řádně prozkoumat samotnou zříceninu a její blízké okolí. Zadání úkolu je následující: *„Nadešel čas zahrát si na archeologa. Vezmi si tužku, pracovní listy a vydej se do terénu. Pokus se zaznamenat do slepé mapky pozůstatky hradeb, na které při zkoumání okolí narazíš.“* Pod formulací úlohy je vyobrazena autorská černobílá ilustrace archeologa Tomáše Durdíka s informací o jeho osobě a zásluhách. *„Zajímavost: Prof, PhDr. Tomáš Durdík, Dr.Sc. Tomáš Durdík byl český archeolog a kasteolog, který se specializoval na českou hradní architekturu a ochranu kulturního dědictví. Zasloužil se o významné archeologické nálezy na zřícenině hradu Pořešína.“*⁶¹ Záměr úkolu spočívá zejména v rozvoji prostorové orientace, přesnosti a následném zdokonalení imaginace.

⁶¹ [Srov.] **KOCANDA, Radek.** *Hrady na Malši*. Kaplice: Hrady na Malši. s. 1.

Strana 10

Zde je vložen průklepový papír se slepou mapou, která je určena k zakreslení pozůstatků hradeb. Strana navazuje na předchozí zadání. Tento typ papíru je zvolen proto, aby žák mohl následně srovnat své zakreslené zdivo s původním půdorysem hradu Pořešína. Zjistí, kolik se toho z hradu dochovalo, a upřesní to jeho představivost v prostoru.

Strana 11

List, který také souvisí s pátou úlohou, doplňuje bližší informace. *„Přečti si instrukce a opatrně mě vytrhni! Máš zakresleny všechny pozůstatky hradu? Tak mě vytrhni a přilož své zaznamenané nálezy k původnímu plánu hradu. Kolik se toho dochovalo? Porovnej oba plány.“*

Strana 12

Strana obsahuje již úplnou mapu půdorysu hradu Pořešína, která slouží žákovi, jak je psáno výše, k porovnání vlastního záznamu s původním vzhledem.

Strana 13

Obsahuje dvě téměř shodné autorské lineární kresby hradu Pořešína ze 14. století (viz Příloha I., obr. 5). Liší se však v 7 malých detailech, které musí žák nalézt. *„Najdi na obrázku původního vzhledu hradu Pořešína 7 rozdílů.“* Cílem je rozvinout pozorovací dovednosti žáka a také jeho vizuální vnímání.

Strana 14

Pouze informativní strana s textem *„Jsem ve škole“*, která taktéž usnadňuje orientaci v pracovních listech a upřesňuje, kde je potřeba vypracovat úkoly na nadcházejících stranách.

Strana 15

V této části návštěvník nalezne úkoly vhodné ke zpracování ve škole. Jak je předesláno výše, jedná se o výhradně výtvarné aktivity. Konkrétně tato strana vybízí ke kresbě obranného stroje, kdy je zároveň dáno, jaké komponenty je třeba do této kresby zahrnout.

Znění úkolu je následující: *„Pozor! Blíží se nepřátelé, do zbroje! Navrhni stroj, který by hrad uchránil před nájezdy nepřátel. Zde máš několik součástí, které bys měl při své kresbě využít. Tak se rychle pusť do práce, ať nás útok nepřátel nezničí.“* Níže

jsou vloženy ilustrační obrázky komponentů pro kresbu žáků. Úmyslem je posílit uvažování v tendencích základních vyjadřovacích prostředků kresby, rozvoj fantazie a imaginace.

Strana 16

Strana zastupující funkci kresebného plátna s výstižnou instrukcí *„Místo pro Tvou kresbu.“*.

Strana 17

Zde je vložen kreativní úkol s využitím geodetické mapy⁶² krajiny zříceniny hradu Pořešína. Formulace úkolů je tato: *„Nevyznáš se v mapách? Nevadí. Zde vidíš současnou mapu Pořešína. Zadávej se na ni a vytvoř v ní vlastní umělecké dílo. Změť čar a klikyháků k tomu přímo vybízí. Tak už dál neodolávej.“* Povzbuzení fantazie a hravosti je jedním z cílů úlohy. Dále se jedná o snahu rozvinout schopnost používat výtvarný jazyk a tvořivé myšlení.

Strana 18

Poslední úkol, který obsahují pracovní listy určené žákům k vypracování, se orientuje na dovednost kresby portrétu. *„Markvart I. z Pořešína byl nejvýznamnější postavou pořešínského panství. Jak takový pán mohl vypadat? Měl velký nos, dlouhé vlasy a knír nebo naopak nos jako knoflíček, holou hlavu a plnovous? Je to na tobě, nakresli portrét Markvarta I.“* Cílem je zejména seznámit žáka s pojmem portrét a rozvinout u něj schopnost jej správně zobrazit. Dále podpořit kresebné či malířské dovednosti.

Následuje popis druhého sešitu s instrukcemi a řešením úkolů.

Přebal

Přebal instruktážních listů pro učitele je téměř shodný s přebalem pracovního sešitu. Opět je použita autorsky zpracovaná úprava kresby hradu Pořešína (viz Příloha I., obr. 6), nyní však od D. Menclové. Tato karikatura zabírá téměř celou plochu zadní části přebalu a v malé míře zasahuje do části přední k nadpisu. Obdobně jsou zde zakomponovány také erby – erb Střely a erb Růže – situovány na úvodní straně. Dále se na přední straně nachází nadpis *„Poznej mě“* a podnadpis *„Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína.“*

⁶² **Architektonické a geodetické měření. ZAMĚŘENÍ MAP - polohopisné a výškopisné plány.** [online] 2009 [cit. 29. 11. 2015] Dostupné z: http://www.agm-geo.cz/ukazky_mapy.html.

Strana 1

Úvodní list obsahující instrukce pro učitele, usnadňující orientaci a manipulaci se sešitem. Průvodní text zní: *„Instrukce pro učitele. Dobrý den, dostaly se Vám do rukou pracovní listy ke zřícenině hradu Pořešína, určené zejména pro žáky ZUŠ výtvarného oboru. Ale stejně tak dobře mohou posloužit žákům ZŠ. Tyto listy jsou rozděleny na dvě pracovní části - na hradě a ve škole. Pro práci na hradě žáci potřebují pouze tužku. Avšak pro práci ve škole je zapotřebí tužka, pastelky a také alternativní materiály pro zpracování dalších navrhovaných výtvarných aktivit. Na Vás tedy je listy prostudovat, žákům popřípadě poradit a zajistit možnost vypracování celého pracovního listu. K pracovním listům je také přiloženo správné řešení úkolů a otázek. Práce žáků pak můžete prezentovat na fb stránkách Hrady na Malši.“*

Strana 2

Druhá strana a strana následující již podává návrhy na další úkoly ke zpracování ve školním prostředí, u kterých je zapotřebí motivace a podrobnější vysvětlení úkolu, popřípadě pomoc vyučujícího při samotném procesu tvorby. První z navrhovaných úkolů úzce souvisí s předmětem architektury. Jeho návrh je podán v následujícím znění: *„Sestav svůj model hradu Pořešína. Pomůcky: Krabičky, ruličky od toaletního papíru, karton atd., lepidlo, provázek, nůžky. Úkol: Úkolem bude vytvořit trojrozměrný objekt, konkrétně hrad Pořešín, z různorodých materiálů. Žáci budou muset vymyslet návrh hradu, který následně postaví. Budou spolupracovat v menších skupinách. Bude na jejich fantazii, jak hrad bude vypadat a jak si poradí s jeho stavbou. Motivace: Nedávno jsme navštívili zříceninu hradu Pořešína. Pracovali jste také s jeho modelem. Myslíte, že bylo těžké postavit hrad? A co sestavit model hradu? Bylo to jednodušší? Co člověk potřebuje k jeho stavbě? Z čeho bychom jej mohli vyrobit my?“*

Hlavním cílem je rozvoj taktilně kinestetické senzibility a zároveň jemné motoriky. Výtvarná aktivita podporuje kultivaci výtvarného myšlení a citu pro materiál, objemovost a prostorovost. Jako vedlejší cíl působí osvojení kooperace ve skupině.

Strana 3

Svitek Zemské cesty. Pomůcky: Papír (menší gramáže), tuž, vodové barvy, klacíky nebo bambusové tyčky, provázek, lepidlo. Úkol: Úkolem bude vytvořit funkční svitek s kresbou Zemské cesty. Žáci si nejprve připraví kresbu zemské cesty, ale je třeba

myslet na to, aby si nechali kousek místa nahoře i dole (přípevnění ke klacku), svou kresbu budou kolorovat pomocí vodových či jiných barev a poté s pomocí učitele vytvoří pevné okraje, na které se svitek bude navíjet. (Tip: udělat dírký do papíru, ty zpevnit například disperzním lepidlem a provléct jimi provázek a přivázat ke klacíku.) Motivace: *Na hradě Pořešíně jsme v muzeu viděli mapu Zemské cesty. Pamatujete si, co ta Zemská cesta byla? Hodilo by se v minulosti lidem mít tuto mapu po ruce? Mohli ji mít například v podobě svitku. Víte, co je to svitek a jak vypadá?”* Druhý z navrhovaných úkolů pro aktivitu ve škole rozvíjí taktéž jemnou motoriku a práci s objektem, avšak rozšiřuje také znalost kresebných i malířských technik.

Strana 4

Stranou čtyři začíná pasáž se správným řešením úloh, která pokračuje po stranu sedm. Instruktažní listy obsahují pouze správné odpovědi k vědomostním úkolům. Celkem lze hovořit o pěti úkolech z části „Jsem na hradě“. Forma jednotlivých listů je shodná s listy v pracovním sešitě a je doplněna správnými odpověďmi. (viz Příloha II., obr. 20 - 22) U ostatních úkolů není stanovena přesná odpověď nebo zakreslení, koncepce úloh spočívá v již zmíněném rozvoji výtvarných aktivit a jejich cílů.

Strana 8

Místo na straně osm je vymezeno k případným poznámkám a komentářům vyučujícího. Lze na toto místo zaznamenat své postřehy, popřípadě nápady, jak úkoly ještě obohatit vlastní iniciativou.

Strana 9

Zde je umístěn rámeček vyhrazený pro vlastní kresebné vyjádření učitele. Ohraničenou oblast lze využít ke skice původního vzhledu hradu a náčrt následně využít jako předlohu pro stavbu navrhované plastiky hradu s žáky.

Strana 10

Poslední strana instruktážních listů vyjadřuje poděkování: „*Děkujeme, že jste se podíleli na doplnění pracovního sešitu. Budeme se těšit na Vaši další návštěvu zříceniny hradu Pořešína!*“ a také zahrnuje tiráž sešitu.

4.3 Pilotáž pracovního sešitu

První předvýzkum, ve kterém se na malém vzorku zkoumaných osob ověřovala správnost, srozumitelnost a vhodnost formulace otázek, proběhl na zřícenině hradu Pořešína se dvěma věkově rozdílnými skupinami. Na základě jejich zpracování a získání zpětné vazby byly pracovní listy upraveny do své finální podoby, upravené strany jsou připojeny v příloze. (viz Příloha IV.) V následující části se práce zabývá zpracováním dat a jejich zhodnocením. K předložené práci jsou také přiloženy dva zpracované pracovní sešity. (viz Příloha III.)

4.3.1 Realizace sběru dat

Realizace sběru dat, která si kladla za cíl legalizaci pracovního sešitu, proběhla v měsíci říjnu. Prvními uživateli byli žáci základní umělecké školy ve věku od 8 do 10 let v počtu 5 dětí. Druhá skupina z téže základní umělecké školy se pohybovala v rozmezí od 12 do 15 let v počtu 8 dětí. Celkem bylo zpracováno 13 pracovních sešitů, z nichž je získána zpětná vazba. Obě skupiny byly v doprovodu jedné totožné vyučující, která vede na zmíněné škole hodiny výtvarného oboru.

Vyplnění a následné zapůjčení pracovních sešitů bylo domluveno předem s danou vyučující, proto se tento výzkum obešel bez velkých problémů. Pokusné skupiny byly organizované a zvyklé na osobu, jež s nimi listy zpracovávala. Mou nepřítomností při zpracovávání pracovních sešitů vznikla menší omezení při výzkumu, avšak vyučující mi podala dostatek informací o průběhu práce s nimi.

Již upravený pracovní sešit bude poskytnut hradnímu muzeu na zřícenině hradu Pořešín, tudíž projde dalším ověřováním a možnými úpravami. Z důvodu trvalých archeologických výzkumů a rekonstrukce stavby bude zapotřebí také pracovní sešit neustále obnovovat, aby korespondoval s nově zjištěnými informacemi. Přesto již z prvního zkoumání byla zjištěna účelnost, využití pracovního sešitu a naplnění předurčených cílů. Výzkum prokázal z větší části funkčnost pracovních listů, ale také se vyskytly jisté nedostatky popsané níže spolu s návrhem nových východisek. Proto lze považovat provedenou pilotáž pro tuto diplomovou práci za uspokojující.

Pokusné skupiny navštívily zříceninu hradu Pořešína v jeden den, kde se zabývaly první částí pracovního sešitu „Jsem na hradě“. V hradním muzeu byly dětem rozdány pracovní sešity a tužky a poté je přivítal kastelán, který jim po zpracování prvního úkolu poskytl obvyklou přednášku k historii, vývoji hradu a archeologickým nálezům. Poté nebo již během přednášky se mohli žáci pustit do plnění dalších úkolů spojených s hradním muzeem a nakonec spolupracovali se samotnou zříceninou hradu.

Návštěva větší skupiny v hradním muzeu způsobila menší obtíže při zpracovávání úkolů, kdy se u jednotlivých vitrín nacházel v jednu chvíli větší počet osob. Přesto je hradní muzeum na návštěvy větších skupin dětí připraveno. Uprostřed místností se nachází několik větších stolů s lavicemi, u kterých si děti mohly v klidu zapsat a zakreslit své odpovědi. V letním období jsou navíc dřevěné stoly s lavicemi k dispozici i těsně před hradním muzeem. Postačí jen malá organizace ze strany kastelána nebo jiné dospělé zodpovědné osoby. Větším problémem se ukázala být spolupráce s modelem hradu Pořešína. Menším žákům, kteří se nedostali přímo k modelu, se špatně pozorovaly ukázky při výkladu kastelána. Nakonec však byli žáci s přihlédnutím k rozmanitému věku a výšce vhodně uspořádání ke zpracování úkolu. Z toho však plyne, že je vhodnější pracovní sešit v části věnované muzeu využívat ve skupinkách maximálně 10 osob. Dále již práce proběhla bez komplikací.

Žáci ve stejný den zpracovávali také část „Jsem ve škole“, kdy pod vedením vyučující vyplnili zbývající výtvarné aktivity. Jejich kresby jsou často jednoduché a provedené pouze tužkou. Z tohoto projevu je zřetelné, že žáci již byli unavení, a proto je vhodnější sešit zpracovávat s delší časovou prodlevou mezi oddíly. Děti při stejné aktivitě ztrácejí zájem a chuť pracovat.

4.3.2 Rozbor vypracovaných pracovních sešitů

Zásadní výsledky ověřování přinesla analýza zpracovaných odpovědí žáků. Pracovní listy vypracovalo všech 13 zúčastněných osob. Odpovědi dětí se často shodovaly, což napovídá o jejich skupinové spolupráci. Ta však není překážkou při využití pracovních listů, naopak podpoří u dětí schopnost kooperace. Navíc hlavním cílem bylo seznámit se s hradním muzeem a zříceninou hradu Pořešína, což lze naplnit i skupinovou prací.

Příklady dvou vypracovaných pracovních sešitů ke zřícenině hradu Pořešína jsou připojeny v příloze. (viz Příloha III.)

Publikovaná analýza obsahuje zadání úkolů, shrnutí slovních odpovědi žáků a komentář zaměřený na výtvarný projev žáků, případné problémy, jejich řešení a návrhy úprav.

1. Úkol

Při vstupu k hradu jsi minul/a erb pořešínských pánů. Vzpomeneš si, co má erb ve znaku?

Vzpomínej nebo si utíkej pro nápovědu k vstupní bráně. Správnou odpověď zapiš a zakresli.

Odpovědi: 10x šíp, 1x přeškrtnuté slovo šíp, 1x samostříl, 1x kuš

Komentář: Přestože zcela správná odpověď je střela, která se odvíjí od historie, je stejně akceptovatelná odpověď šíp. Tuto odpověď uvedla většina žáků bez zaváhání. Avšak odpověď samostříl a kuš již správné nejsou, neboť se jedná přímo o střelné zbraně, které obrázek nepopisuje. Další části zadání bylo doplnění erbu kresbou. Tuto část úkolů zvládly všechny děti úspěšně a dokonce je jedna kresba kolorovaná a některé další jsou stínovány tužkou. Úkol byl všemi pochopen, tudíž jej lze zanechat v původní podobě.

2. Úkol

Na hradě se za dobu jeho existence vystřídalo několik majitelů. Pokus se doplnit jména pánů ze Strakonic, Pořešína, Maršovic i Rožmberka.

Odpovědi: Bavor II. (8x), Bavor (2x), Bavor 2 (3x).

Bavor III. (8x), Bavor 3 (3x), Bavor II. (1x).

Přibík (10x), Přibík (1x), Přibíkem (2x).

Verner (12x), Verner (1x).

Racek (13x).

Markvart I. (9x), Markfart I. (1x), Markvart (2x), nečitelná odpověď (1x).

Hroch (5x), Hrošek (7x), Hroška (1x).

Oldřich II. (10x), Oldřich 2 (2x), Oldřich 2 (1x).

Komentář: Všichni žáci vyplnili kompletní seznam jmen. Pár jedinců udělalo ve svých záznamech pravopisné chyby a občas opomněli poznačit číslici u jména. Souhrn poukazuje na vysokoprocenní úspěšnost v odpovědích.

3. Úkol

Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeneš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl v muzeu, a byly nalezeny na hradě Pořešíně?

Mozkové závity, pracujte!

Ve spodní části najdeš malou nápovědu.

Odpovědi: klíč, klíč ž., hrnek, ořech z kuše, groš, peníze, mince – groše, poklice, poklička, víčko, poklice s držátkem, podkova, pečeť, torzo hrnce, prsten, váza, váza k., ker. váza, pozůstatky vázy, železné hroty, nůž, kudla, nožík, dýka, hrnec s ouškem, b. prsten, bronz. prsten, prsteny z bronzu, džbán, džbán s ouškem, nádoba, kalichy, rolnička, kíbl, čepice, talíř, náramek, miska

Komentář: Děti neměly s touto úlohou problémy. Jejich odpovědi jsou různorodé, ale ve většině případů správné. Ovšem téměř nikde se neobjevují přesně formulované odpovědi, které mohli jednoduše vyčíst v informačních tabulkách u předmětů. Objevilo se také pár chybných doplnění, kdy dítě uvedlo věc, jež nebyla nalezena přímo na hradě Pořešíně. Proto je vhodné úkol přeformulovat a upozornit na skutečnost, že se v muzeu nachází více nalezišť. (viz Příloha IV., obr. 46)

4. Úkol

Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny.

Odpovědi: 1 – C, 2 – E, 3 – A, 4 – D, 5 – B (11x)

1 – C, 2 – A, 3 – E, 4 – D, 5 – B (1x)

1 – A, 2 – C, 3 – B, 4 – D, 5 – E (1x)

Komentář: Většina dětí si s úkolem poradila a přiřadila názvy ke správným budovám. Pouze jeden aktér si s úkolem zcela neporadil a jeden zaměnil kuchyň

s obytnou částí. Neúspěch jedince mohl být zapříčiněn špatným výhledem na model hradu Pořešína při výkladu průvodce. Několik žáků mělo tendenci spojovat již legendu s čísly umístěnými v půdorysu modelu hradu. Z toho plyne, že je zapotřebí v zadání upozornit na tabulku ve spodní části stránky, aby žáci nebyli zmatení. (viz Příloha IV., obr. 47)

5. Úkol

Nadešel čas zahrát si na archeologa. Vezmi si tužku, pracovní listy a vydej se do terénu. Pokus se zaznamenat do slepé mapky pozůstatky hradeb, na které při zkoumání okolí narazíš.

Odpovědi: Zakreslení pozůstatků dle vlastních průzkumů zříceniny hradu Pořešína.

Komentář: Úkol se ukázal pro děti jako opravdu nesnadný. Bylo pro ně náročné zorientovat se na slepé mapě a potřebovali značnou pomoc své vyučující. Jejich zákresy pozůstatků jsou v některých případech téměř odpovídající, avšak většina žáků se ani po nápovědě zcela neorientovala. Slepá mapka bude doplněna o popis předhradí a dvora a navíc bude přidáno i zakreslení mostu, který by mohl značně žákům usnadnit orientaci v mapě. (viz Příloha IV., obr. 48)

6. Úkol

Pozor! Blíží se nepřátelé, do zbroje!

Navrhni stroj, který by hrad uchránil před nájezdy nepřátel.

Zde máš několik součástí, které bys měl při své kresbě využít.

Tak se rychle pusť do práce, ať nás útok nepřátel nezničí.

Odpovědi: Kresba stroje.

Komentář: Všechny kresby dětí obsahují zadané komponenty, ale často také jen je. Žáci ze zadání nepochopili, že předdefinované součástky mají do své kresby pouze zahrnout, nikoli kresbu omezit na čtyři prvky. Tuto nesrovnalost napraví nová popisnější formulace zadání. (viz Příloha IV., obr. 49)

7. Úkol

Nevyznáš se v mapách? Nevadí. Zde vidíš současnou mapu Pořešína. Zadívej se na ni a vytvoř v ní vlastní umělecké dílo. Změť čar a klikyháků k tomu přímo vybízí. Tak už dál neodolávej.

Odpovědi: Intuitivní kresba pastelkami – abstrakce, zvířata, obličej, části těla

Komentář: Většinově byla úloha pochopena správně. V některých kresbičkách lze vyčíst nejistotu a nepochopení pro tento druh úkolu. Přesto vznikla velmi zajímavá malá díla. Několik dětí dokázalo využít celou mapu a za nejkreativnější považují objevení profilu Egyptana. Zadání je vyhovující a je vhodné jej doplnit komentářem například vyučujícího. Také pro potřebu slovního upřesnění je úkol vložen do části „Jsem ve škole“.

8. Úkol

Markvart I. z Pořešína byl nejvýznamnější postavou pořešínského panství. Jak takový pán mohl vypadat? Měl velký nos, dlouhé vlasy a knír nebo naopak nos jako knoflíček, holou hlavu a plnovous?

Je to na tobě, nakresli portrét Markvarta I.

Odpovědi: Kresba profilu či anfasu obličeje Markvarta I.

Komentář: Všechny děti splnily zadání nakreslit portrét. Starší skupina žáků má své kresby mírně proporčně zdařilejší, zatímco skupina mladších žáků využila pestřejších barev při kresbě svého portréту. Ovšem úkol splnil svůj cíl obeznámit děti s pojmem portrét a jeho správné uchopení.

Dalšími dvěma doplňujícími úkoly byla omalovánka panoše a hra „Najdi rozdíl“. Panoše si vybarvilo celkem deset dětí. Jedna omalovánka je vyplněna pouze odstíny šedé pomocí tužky, ostatní panošové jsou pestří a barevní. Zmíněné hledání rozdílů správně rozpoznalo dvanáct účastníků a jeden žák našel jen šest rozdílů ze sedmi.

Souhrnně pracovní sešit prošel evaluací jako funkční, děti z větší části zadáním rozuměly a neměly problém s vypracováním úkolů. Je však potřeba přeformulovat výše pojmenované nedostatky ve stylizaci textu, aby návštěvník zcela pochopil, co má dělat. V jedné úloze musí projít grafickou úpravou slepá mapa kvůli lepší orientaci na zřícenině hradu Pořešína. Doplněna je také strana 20 v pracovním sešitě ke zřícenině hradu Pořešína, která slouží jako kresebné plátno bez tématu. (viz Příloha IV., obr. 50) Mimo tyto korektury se naskytla změna při zhotovení pracovního sešitu, kdy z důvodu využití průklepového papíru došlo k nárůstu počtu stran. Z toho plyne také jejich následný posun a navýšení oproti navrhovanému a evaluovanému sešitu.

Konkrétní upravené listy v pracovním sešitě, jak je uvedeno výše, jsou součástí příloh. V příloze také lze nalézt tištěnou podobu pracovního sešitu a instrukcí. (viz Příloha V., obr. 51)

Závěr

„Od nepaměti je krajina existenčním rámcem člověka a ten se ji a její hodnotu pak učí znát, aby se v ní mohl svobodně pohybovat a žít. Ale co člověk dnes?“⁶³ Reakcí na tento problém vznikla předložená práce.

Teoretická stať popisovala problém zařazování předmětu architektury do všeobecného základního vzdělávání. Na základě prostudovaných informací je zřejmé, že v této sféře školství poněkud zaostává. Proto práce zmiňuje aktuální projekty a snahy, které mají za úkol tuto skutečnost změnit. Zároveň je tak poukázáno na nezbytnost znalostí architektury, urbanismu a okolní krajiny, která se odráží v celkovém vývoji osobnosti.

Dále na zmíněnou problematiku navazuje pedagogicky zaměřené téma tvorby pracovních listů. Centrum pro prezentaci kulturního dědictví se okruhem pracovních listů zabývá a považuje je za materiál, jenž charakterizuje moderní muzeum spolu s jeho vstřícností k erudici. Didaktická pomůcka postupem času zaujala evidentní místo v muzeu a prokazuje již podotknutou vstřícnost k návštěvníkům a neopomenutelnou odbornost muzejního personálu, který je plně zasvěcen práci s veřejností.⁶⁴ Je zřejmé, že jmenovaná učební pomůcka je k dnešnímu dni již rozšířena a často užívána nejen ve školních lavicích, ale také v mnoha kulturních institucích. Lze ji využívat v mnoha směrech s rozmanitě vytyčenými cíli. Velice vhodně se užívá právě ve spojitosti s kulturními událostmi, jako jsou výstavy či projekty, nebo také ve spojitosti s architektonickým dědictvím a jinými pamětihodnostmi. Po prostudování odborných textů a literatury je nezbytné zmínit, jak důležitá je kvalita jeho zpracování. Pokud má tato pomůcka opravdu napomoci, je potřeba se při její tvorbě soustředit na mnoho výše zmíněných hledisek.

Teoretická část splnila vytyčené cíle v úvodu práce, které byly dále využity a převedeny do stránky praktické. Praktická část kvalifikační práce spočívala ve vytvoření pracovního sešitu ke zřícenině hradu Pořešína pro výtvarný obor základních uměleckých škol. Pracovní sešit vznikl na základě samostatně získaných informací a také podložených faktech. Jeho první návrh prošel

⁶³ **Architekti ve škole.** *Projekt architekti ve škole.* [online] 2014. [cit. 10. 12. 2015] Dostupné z: <http://www.architektiveskole.cz/o-platforme/>

⁶⁴ [Srov.] **Emuseum.** *Pracovní sešity a pracovní listy v muzeích, galeriích, památkách a v dalších institucích České republiky pracujících s návštěvníky.* [online] 2013 [cit. 11. 12. 2015] Dostupné z: <http://www.emuseum.cz/muzeologie-a-metodika/pracovni-listy/pracovni-sesity-a-pracovni-listy-v-muzeich-galeriich-pamatkach-a-v-dalsich-institucich-ceske-republiky-pracujicich-s-navstevniky.html>

ověřením a ukázalo se, že i přes malé nedostatky je využitelný v praxi. Navíc je střídavý, ale přesto pro zvědavé děti zábavný. Pracovní sešit prošel jistými změnami, které mají usnadnit jeho aplikaci, ale jelikož tyto úpravy listů nebyly dosud prověřeny, bylo by dále vhodné na práci navázat a získat rozsáhlejší zpětnou vazbu.

Seznam informačních zdrojů

TIŠTĚNÉ ZDROJE

AJVAZ, Michal, Ivan M HAVEL a Monika MITÁŠOVÁ. *Prostor a jeho člověk*. Praha: Vesmír, 2004, 326 s. ISBN 80-85977-60-5.

BOŘEK, Lubor. *Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010, 63 s. ISBN 978-80-87000-37-3.

BRABCOVÁ, Alexandra, (ed.). *Brána muzea otevřená*. Náchod: Nakladatelství JUKO, 2003, 584 s. ISBN 80-86213-28-5.

DURDÍK, Tomáš. *Hrady na Malši*. Praha: UNICORNIS, 2008, 176 s. ISBN 978-80-86204-19-2.

HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007, 94 s. ISBN 978-80-7394-001-0.

CHODURA, Radko. *Historická architektura v seminární praxi: Skriptum pro disciplínu architektonika*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1995. 103 s. ISBN 80-7040-118-4.

KOCANDA, Radek. *Hrady na Malši*. Kaplice: Hrady na Malši. 40 s.

MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1972, 435 s.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, 27 s. ISBN 978-80-7028-403-2.

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010, 219 s. ISBN 978-80-7363-303-5.

ORTOVÁ, Jitka. *Kapitoly z kulturní ekologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999, 141 s. ISBN 80-7184-872-7.

PARKAN, František. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, 168 s. ISBN 978-80-7290-287-3.

SEITLOVÁ, Pavla. *Děti, mládež, -a muzea?*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995, 136 s., [4] s. il. na příl. ISBN 80-7028-074-3.

ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky* 6. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.

VENTURI, Robert. *Složitost a protiklady v architektuře* (pracovní překlad) Praha: 1979. Výťah z publikace Complexity and Contradiction in Architecture. New York: Museum of Modern Art, 1966 cop. 135 s. Museum of modern art papers on architecture; 1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

§1 odst. 1. z. 20/1987 Sb. *O státní památkové péči*. [online] 2014 [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.npu.cz/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>

Architekti ve škole. *Projekt architekti ve škole*. [online] 2014. [cit. 10. 12. 2015] Dostupné z: <http://www.architektiveskole.cz/o-platforme/>

ČEKAL, Jiří. *Výuka tématu Místní region na 2. stupni ZŠ*. [online] 2011. [cit. 11. 10. 2015] Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/13039/VYUKA-TEMATU-MISTNI-REGION-NA-2-STUPNI-ZS.html/>

Emuseum. *Pracovní sešity a pracovní listy v muzeích, galeriích, památkách a v dalších institucích České republiky pracujících s návštěvníky*. [online] 2013 [cit. 11. 12. 2015] Dostupné z: <http://www.emuseum.cz/muzeologie-a-metodika/pracovni-listy/pracovni-sesity-a-pracovni-listy-v-muzeich-galeriich-pamatkach-a-v-dalsich-institucich-ceske-republiky-pracujicich-s-navstevniky.html>

Kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: 2013. s. 35 [cit. 11. 10. 2015] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

MYSÁK, Petr. *Kruh*. [online] [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.denarchitektury.cz/index.php/o-nas.html>

Nadace proměny. *Zařadme architekturu do vzdělávání!* [online] 2014 [cit. 5. 9. 2015] Dostupné z: http://www.nadace-promeny.cz/cz/novinky/297_zaradme-architekturu-do-vzdelavani.html

Národní památkový ústav. *Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví České republiky*. [online] 2014. [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.pamatkynasbavi.cz/o-projektu>

PRAŽANOVÁ, Markéta - Sílí tlak na vzdělávání v oblasti architektury a kultury prostředí. In *Kapitoly z historiografie výtvarné výchovy v mezioborovém kontextu*. [CD-ROM] České Budějovice: PF Jihočeská univerzita, 2011, 91-96 s.

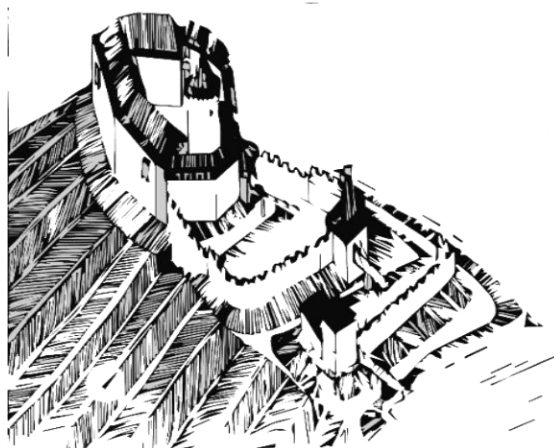
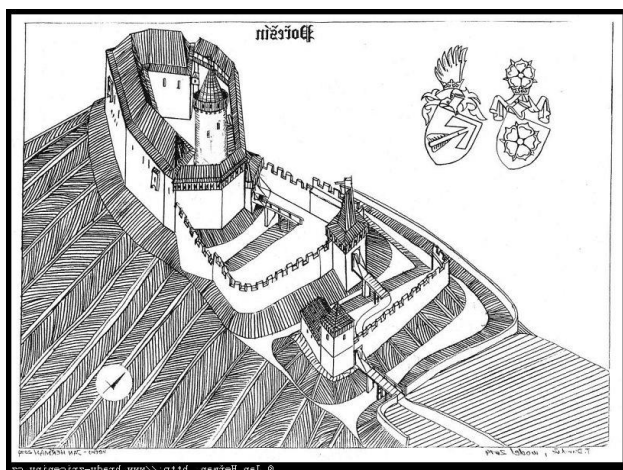
ŠTULC, Josef. JERIE, Pavel. *Vývoj a současné principy památkové péče*. [online] 2012 [cit. 27. 9. 2015] Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/historie-a-principy-pamatkove-pece/>

Seznam příloh

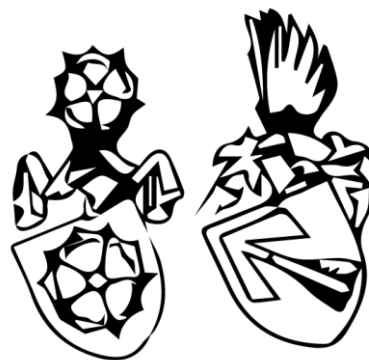
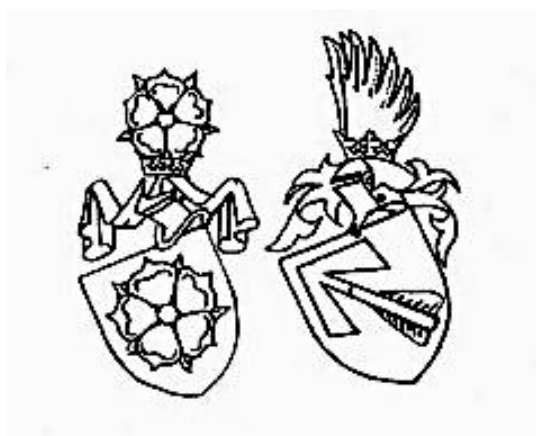
Příloha I. Ukázky stylizace ilustrací.....	58
Příloha II. První verze navrhovaného pracovního sešitu.....	61
Příloha III. Ukázky vypracovaných pracovních sešitů.....	70
Příloha IV. Upravené pracovní listy na základě pilotáže.....	92
Příloha V. Tištěná podoba pracovního sešitu a instrukcí.....	95

Přílohy

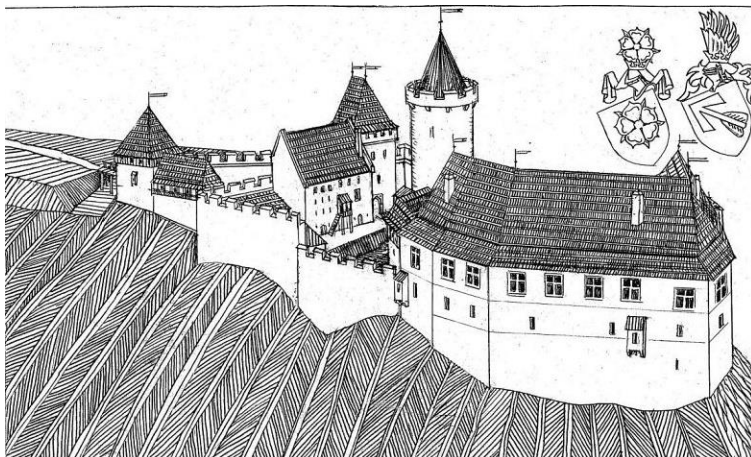
Příloha I. Ukázky stylizace ilustrací

Obr. 1: Ukázka stylizace kresby hradu Pořešína od Jana Heřmana

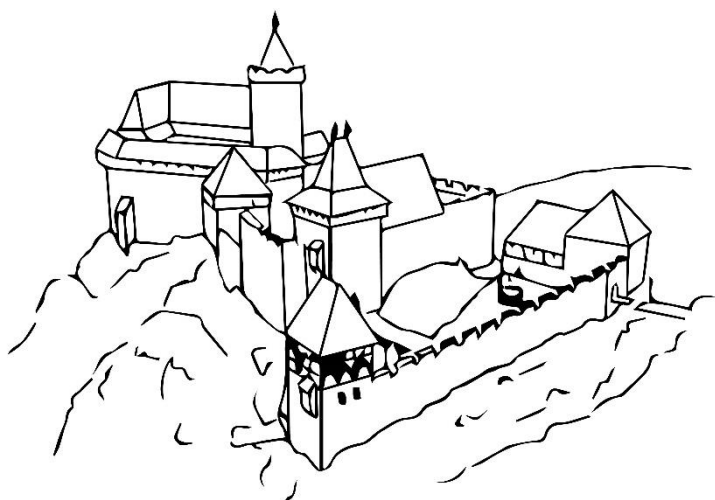
Obr. 2: Ukázka stylizace erbu růže a erbu střely

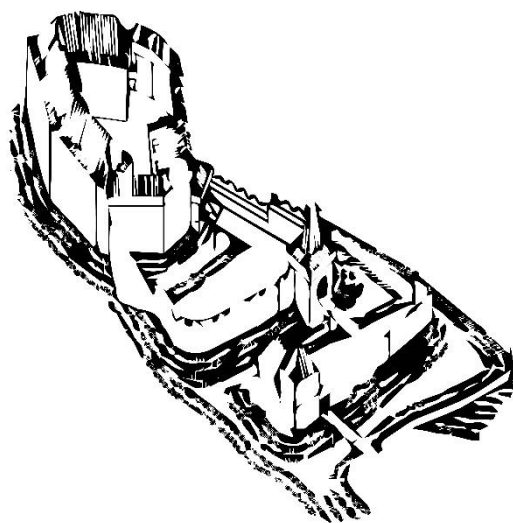
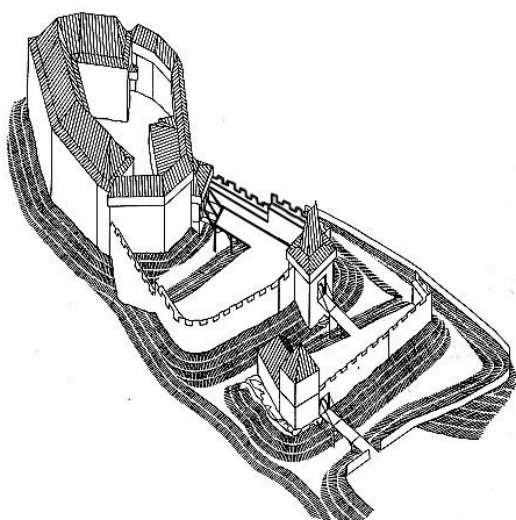
Obr. 3: Ukázka stylizace kresby hadu Pořešína od Jana Heřmana

Obr. 4: Ukázka stylizace hradního panoše

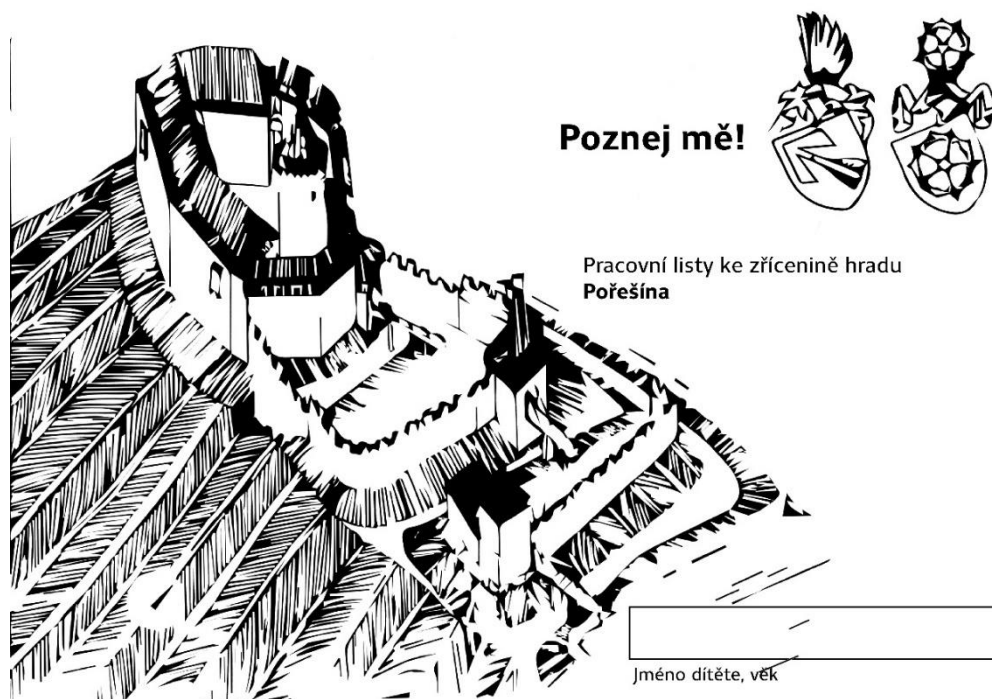

Obr. 5: Ukázka stylizace 3D modelu hradu Pořešína

Obr. 6: Ukázka stylizace kresby hradu Pořešína od Jarmily Durdíkové

Příloha II. První verze navrhovaného pracovního sešitu

Obr. 7: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – přebal.

Vítejte na zřícenině hradu Pořešína!

Hrad Pořešín byl vystavěn ve 13. století a postupně jej vlastnilo několik pánů. Nejvýznamnější majitel pro samotný hrad byl Markvart I. z Pořešína. Zánik hradu je datován v 15. století.

V 19. století se hradu začalo dostávat jisté pozornosti, ve 21. století se jej ujala Společnost přátel hradu Pořešín a později sdružení Hradů na Malši, které se o hrad stará dodnes. Zejména jejich zásluhou se stále odkrývá více a více z původní stavby hradu.

Jak pracovat s listy? Čti pozorně!

Pomocí těchto pracovních listů zažiješ spoustu zábavy, poznáš mnoho nového a navíc se výtvarně zdokonalíš.

Uvnitř Tě čekají různorodé úkoly týkající se zříceniny hradu Pořešína, na kterém se právě nacházíš.

Listy jsou rozděleny na 2 části - hradní a školní. Jednu polovinu úkolů vyplníš přímo zde a zbytek si necháš do své školy, případně na doma.

Máš chuť dozvědět se nové věci?

Tak jsou tyto listy to právě pro Tebe!

Co potřebuješ

Jsem na hradě:

- pracovní listy
- tužku
- být zvědavý

Jsem ve škole:

- pracovní listy
- tužku
- pastelky
- výtvarné nadšení

Jsi připraven/a? Puť se práce!

Obr. 8: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína - strana 1 a strana 2.

Vybarvi si mě.

Jsem na hradě

Obr. 9: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 3 a strana 4.

Pověst o zlé hradní paní.

Na nevysokém, zalesněném skalním výběžku nad říčkou Malší se vypínají skromné pozůstatky hradu Pořešína. Jeho šedé zdi vyčkávají zbloudilé návštěvníky hledající zbytky závanu starých časů a vzpomínají na doby dávno minulé, plné slávy a lesku, ale také krve a násilí.

Kdysi zde žila zlá hradní paní, které se bál celý kraj. Ve svém vězení držela mnoho nevinných a neprávem odsouzených. Každý, kdo se jí odmítl podvolit, pocítil na vlastní kůži chlad a temnotu podzemních kobek. Mnoho krve protéklo a mnoho bolestných výkřiků vzplanulo za její kruté a nespravedlivé vlády nad zdejším krajem.

Zvláště tvrdě trestala mladé dívky, jímž nemohla odpustit jejich krásu. Držela je v nesnesitelných podmínkách o vodě a chlebu, dokud samy nezhytnuly. Vypráví se zde dokonce hrůzná pověst o dívce z nedaleké vsi, dceři místního řezbáře. Její krásnou mladou tvář zdobily dlouhé zlatavé vlasy. Jednoho letního dne vyšla do pořešínských lesů nasbírat dříví na otop.

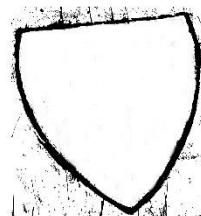
V blízkosti Pořešína, na příkaz hradní paní, byla unesena zbrojnoši a poté uvězněna.

Několik dní poté se na hradní zdi směřující k východu objevila krvavá skvrna, nad níž se zlehka pohupovala utatá hlava zavěšená za dlouhé, zkrvavené vlasy.

Za své hrůzné činy byla hradní paní spravedlivě potrestána a nyní musí její neklidný duch nekonečně bloudit po troskách bývalého hradu. Čas od času se zjeví náhodnému návštěvníkovi, kterého poprosí o vysvobození. Pokud se rozhodnete této hříšné paní pomoci, udeřte velkého psa proutkem, který paní drží ve své ruce.

Při vstupu k hradu jsi minul/a erb pořešínských pánů. Vzpomeň si, co má erb ve znaku? Vzpomínej nebo si utíkej pro nápovědu k vstupní bráně. Správnou odpověď zapiš a také zakresli.

Na hradě se za dobu jeho existence vystříдалo několik majitelů. Pokus se doplnit jména pánů ze Strakonic, Pořešína, Maršovic i Rožmberka.

Obr. 10: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 5 a strana 6.

Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeneš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl/a v muzeu, a byly nalezeny na hradě Pořešíně?

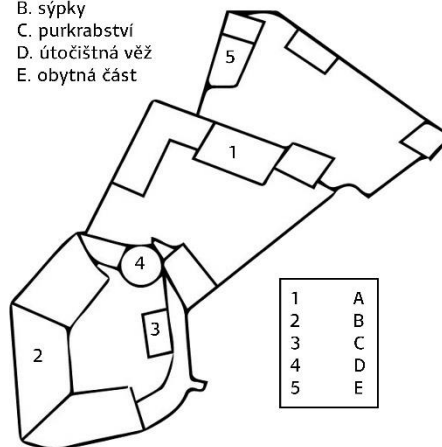
Mozkové závity, pracujte!

Ve spodní části najdeš malou nápovědu.

Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny.

- A. kuchyň
- B. sýpky
- C. purkrabství
- D. útočištná věž
- E. obytná část

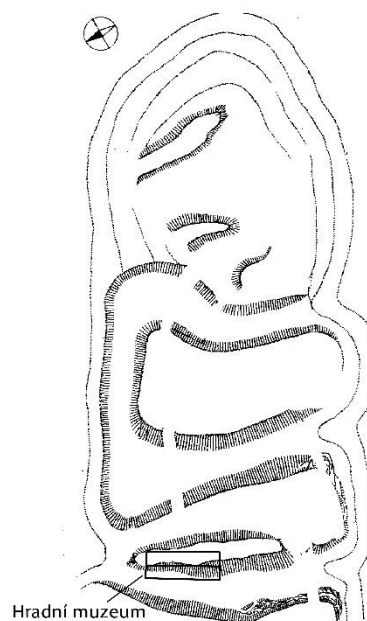
Obr. 11: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 7 a strana 8.

Nadešel čas zahrát si na archeologa. Vezmi si tužku, pracovní listy a vydej se do terénu. Pokus se zaznamenat do slepé mapky pozůstatky hradeb, na které při zkoumání okolí narazíš.

Zajímavost:
Prof. PhDr. Tomáš Durdík, DrSc.

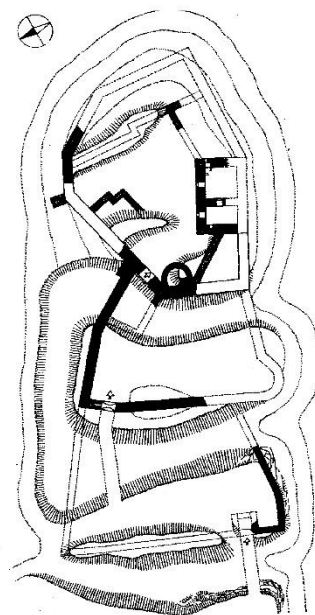
Tomáš Durdík byl český archeolog, který se specializoval na českou hradní architekturu a ochranu kulturního dědictví. Zasloužil se o významné archeologické nálezy právě na zřícenině hradu Pořešína.

Obr. 12: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 9 a strana 10.

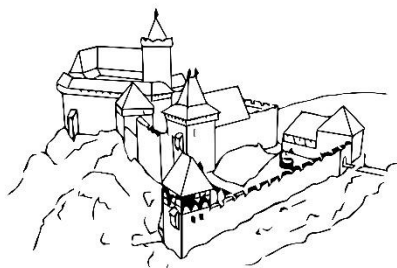
**Přečti si instrukce
a opatrně mě vytrhni!**

Máš zakresleny všechny pozůstatky hradu?
Tak mě vytrhni a přilož své zaznamenané nálezy k
původnímu plánu hradu.
Kolik se toho dochovalo? Porovnej oba plány.

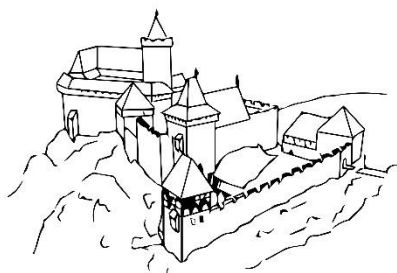

Obr. 13: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 11 a strana 12.

Najdi 7 rozdílů na obrázku původního vzhledu hradu
Pořešína.

Jsem ve škole

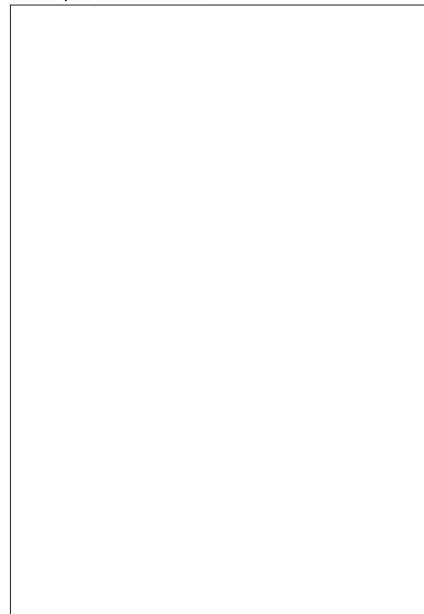

Obr. 14: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 13 a strana 14.

Pozor! Blíží se nepřátelé, do zbroje! Navrhni stroj, který by hrad uchránil před nájezdy nepřátel. Zde máš několik součástek, které bys měl při své kresbě využít. Tak se rychle pusť do práce, ať nás útok nepřátel nezničí.

Místo pro Tvou kresbu.

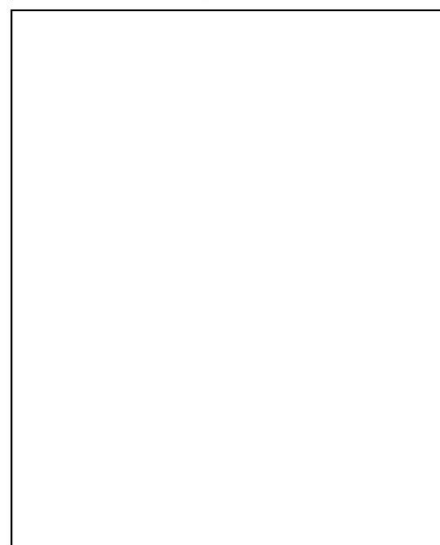

Obr. 15: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 15 a strana 16.

Nevznáš se v mapách? Nevadí. Zde vidíš současnou mapu Pořešína. Zadívej se na ni a vytvoř v ní vlastní umělecké dílo. Změť čar a klikyháků k tomu přímo vybízí. Tak už dál neváhej!

Markvart I. z Pořešína byl nejvýznamnější postavou pořešínského panství. Jak takový pán mohl vypadat? Měl velký nos, dlouhé vlasy a knír nebo naopak nos jako knoflíček, holou hlavu a plnovous? Je to na tobě, nakresli portrét Markvarta I.

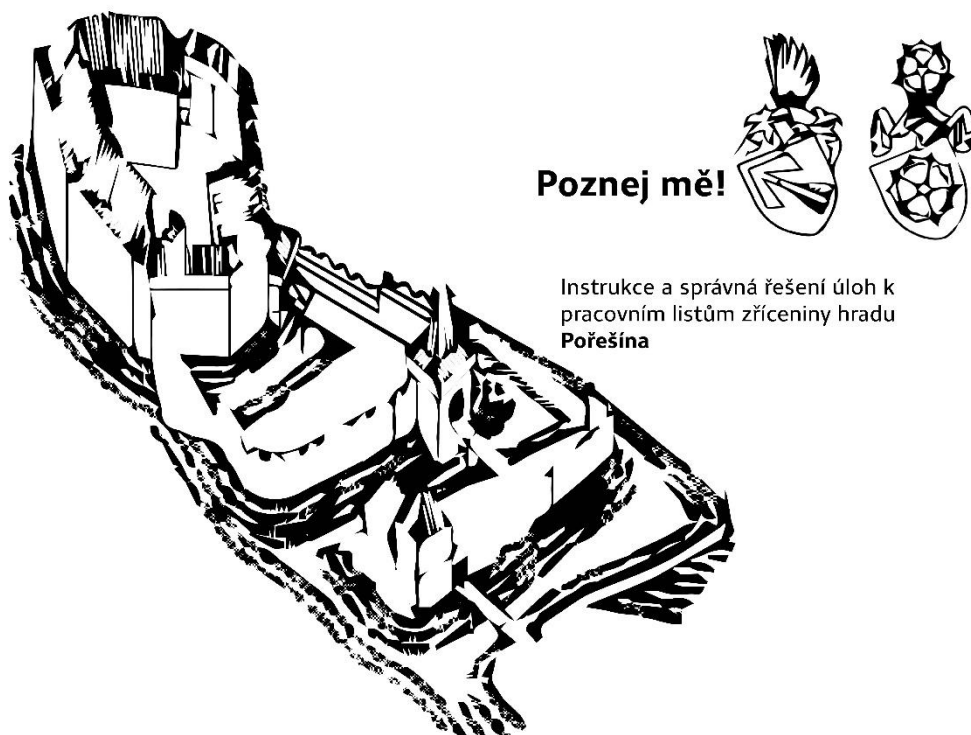

Obr. 16: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 17 a strana 18.

Hotovo!
Dopracoval/a jsi se na konec pracovního
sešitu.
Gratulujeme a těšíme se na Tvou další
návštěvu zříceniny hradu Pořešína!

Poznej mě!
Pracovní listy ke zřícenině hradu Pořešína.
© Gabriela Opolková 2015
Text, ilustrace, grafický návrh: Gabriela Opolková
Připraveno za použití písemných a kresebných podkladů T. Durdíka, D. Menclové,
J. Durdíkové, J. Heřman.
Pracovní listy byly připraveny jako součást kvalifikační práce na PF JU

Obr. 17: Pracovní sešit ke zřícenině hradu Pořešína – strana 19 a strana 20.

Obr. 18: Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína – přebal.

Instrukce pro učitele

Dobrý den,
dostaly se Vám do rukou pracovní listy ke zřízení hradu Pořešína určené zejména pro žáky ZUŠ výtvarného oboru, ale stejně tak dobře mohou posloužit žákům ZŠ.
Tyto listy jsou rozděleny na dvě pracovní části - na hradě a ve škole.
Pro práci na hradě žáci potřebují pouze tužku.
Avšak pro práci ve škole je zapotřebí tužka, pastelky a také alternativní materiály pro zpracování dalších navrhovaných výtvarných aktivit.
Na Vás tedy je listy prostudovat, žákům popřípadě poradit a zajistit možnost vypracování celého pracovního listu.

K pracovním listům je také přiloženo správné řešení úkolů a otázek.

Práce žáků pak můžete prezentovat na facebookových stránkách Hradu na Malši.

Návrhy na další úkoly ve škole:

1. Sestav svůj model hradu Pořešína

Pomůcky:

Krabičky, ruličky od toaletního papíru, karton a podobný materiál, lepidlo, provázek, nůžky.

Úkol:

Úkolem bude vytvořit trojrozměrný objekt, konkrétně hrad Pořešín, z různorodých materiálů. Žáci budou muset vymyslet návrh hradu, který následně postaví. Budou spolupracovat v menších skupinách. Bude na jejich fantazii, jak hrad bude vypadat a jak si poradí s jeho stavbou.

Motivace:

Nedávno jsme navštívili zříceninu hradu Pořešína. Pracovali jste také s jeho modelem. Myslíte, že bylo těžké postavit hrad? A co sestavit model hradu? Bylo to jednodušší? Co člověk potřebuje k jeho stavbě? Z čeho bychom jej mohli vyrobit my?

Obr. 19: Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína – strana 1 a strana 2.

Návrhy na další úkoly ve škole:

2. Svitek Zemské cesty

Pomůcky:

Papír (menší gramáže), tuž, vodové barvy, klacíky nebo bambusové tyčky, provázek, lepidlo.

Úkol:

Úkolem bude vytvořit funkční svitek s kresbou Zemské cesty. Žáci si nejprve připraví kresbu Zemské cesty, ale je třeba myslet na to, aby si nechali kousek místa nahore i dole (přípevnění ke klacíku). Svou kresbu budou kolorovat pomocí vodových či jiných barev a poté s pomocí učitele vytvoří pevné okraje, na které se svitek bude navíjet. (Tip: udělat dírký do papíru, ty zpevnit například disperzním lepidlem a provléct jimi provázek a přivázat ke klacíku.)

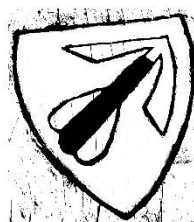
Motivace:

Na hradě Pořešíně jsme v muzeu viděli mapu Zemské cesty. Pamatujete si, co Zemská cesta byla? Hodilo by se v minulosti lidem mít tuto mapu po ruce? Mohli ji mít například v podobě svitku. Víte, co je to svitek a jak vypadá?

Správné řešení úkolů a otázek:

Při vstupu k hradu jsi minul/a erb pořešínských pánů. Vzpomeň si, co má erb ve znaku? Vzpomínej nebo si utíkej pro nápovědu k vstupní bráně. Správnou odpověď zapiš a také zakresli.

střela (šíp)

Na hradě se za dobu jeho existence vystřídalo několik majitelů. Pokus se doplnit jména pánů ze Strakonic, Pořešína, Maršovic i Rožmberka.

Bavor II.	Bavor III.	Přibík
Verner	Racek	Markvart I.
Hroch	Oldřich II.	

Správné odpovědi lze slyšet při výkladu průvodce nebo dohledat ve volné přístupné brožuře.

Obr. 20: Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína – strana 3 a strana 4.

Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeneš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl/a v muzeu a byly nalezeny na hradě Pořešíně? (Pozor, v muzeu se nachází předměty nalezené i na jiných místech.)

Mozkové závity, pracujte!
Ve spodní části najdeš malou nápovědu.

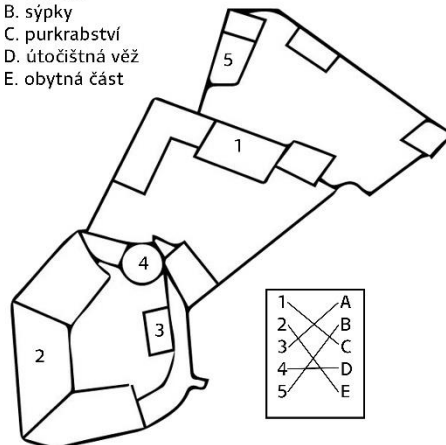
bronzový prsten... klíč... hrot střely
nůž... ořech z kuše... oděvní spona
džbán... pící pohár... pečeti
hrnek s oušky... groš... architektonické články

a další keramické hrnky, hroty apod.

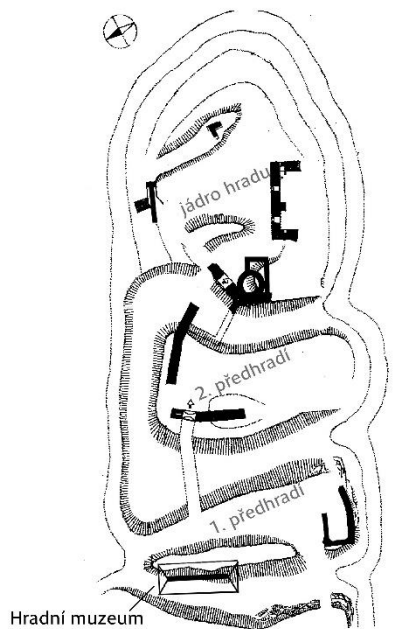
Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny v rámečku umístěném v pravém spodním rohu.

- A. kuchyň
- B. sýpky
- C. purkrabství
- D. útočištná věž
- E. obytná část

Obr. 21: Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína – strana 5 a strana 6.

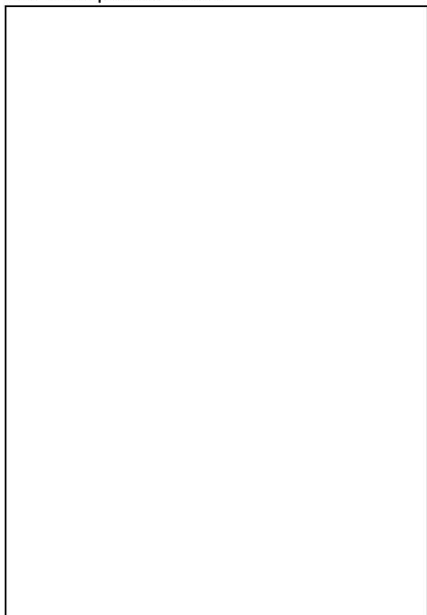
Zakreslené pozůstatky hradu.

Místo pro Vaše poznámky a komentáře.

Obr. 22: Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína – strana 7 a strana 8.

Zde místo pro Vaši kresbu.

Děkujeme, že jste se podíleli na doplnění pracovního sešitu. Budeme se těšit na Vaši další návštěvu zříceniny hradu Pořešína!

Poznej mě!
Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína.

© Gabriela Opolková 2016
Text, ilustrace, grafický návrh: Gabriela Opolková
Připraveno za použití písemných a kresebných podkladů T. Durdíka, D. Menclové,
J. Durdíkové.
Pracovní listy byly připraveny jako součást kvalifikační práce na PF JU.

Obr. 23: Instrukce a správná řešení úloh k pracovním listům zříceniny hradu Pořešína – strana 8 a strana 9.

Příloha III. Ukázky vypracovaných pracovních sešitů

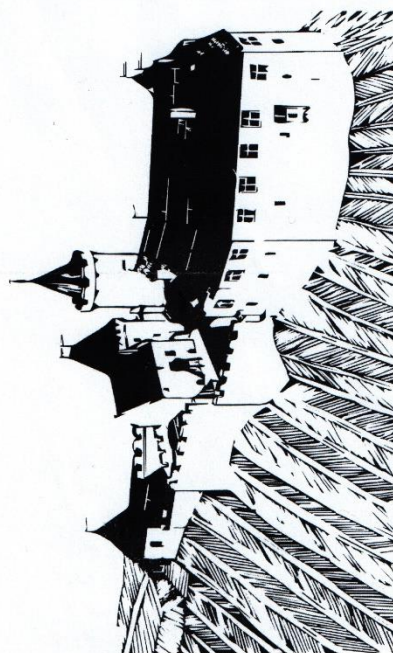

Obr. 24: Přebal vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Vítejte na zřícenině hradu Pořešína!

Hrad Pořešín byl vystavěn ve 13. století a postupně jej vlastnilo několik pánů. Nejvýznamnější majitel pro samotný hrad byl Markvart I. z Pořešína. Zánik hradu je datován v 15. století.

V 19. století se hradu začalo dostávat jisté pozornosti, v 21. století se jej ujala Společnost přátel hradu Pořešín a později sdružení Hradů na Malši, které se o hrad stará dodnes. Zejména jejich zásluhou se stále odkrývá více a více z původní stavby hradu.

Jak pracovat s listy? Čti pozorně!

Pomocí těchto pracovních listů zažiješ spoustu zábavy, poznáš mnoho nového a navíc se výtvarně zdomáklíš.

Uvnitř Tě čekají různorodé úkoly týkající se zříceniny hradu Pořešína, na kterém se právě nacházíš.

Listy jsou rozděleny na 2 části - hradní a školní. Jednu polovinu úkolů vyplníš přímo zde a zbytek si necháš do své školy nebo na doma.

Máš chuť dozvědět se nové věci?

Tak jsou tyto listy to pravé pro Tebe!

Co potřebuješ

Jsem na hradě:

- pracovní listy
- tužku
- být zvědavý

Jsem ve škole:

- pracovní listy
- tužku
- pastelky
- výtvarné nadšení

Jsi připraven/a? Pust se práce!

Obr. 25: Strana 1 a strana 2 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Obr. 26: Strana 3 a strana 4 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Pověst o zlé hradní paní.

Na nevysokém, zalesněném skalním výběžku nad říčkou Malší se vypínají skromné pozůstatky hradu Pořešína. Jeho šedé zdi vyčívají zbloudilé návštěvníky hledající zbytky závanu starých časů a vzpomínají na doby dávno minulé, plné slávy a lesku, ale také krve a násilí.

Kdysi zde žila zlá hradní paní, které se bál celý kraj. Ve svém vězení držela mnoho nevinných a neprávem odsouzených. Každý, kdo se ji odmítl podvolit, pocítil na vlastní kůži chlad a temnotu podzemních kobek. Mnoho krve protéklo a mnoho bolestných výkřiků vzplanulo za její kruté a nespravedlivé vlády nad zdejším krajem.

Zvlášť tvrdě trestala mladé dívky, jímž nemohla odpustit jejich krásu. Držela je v nesnesitelných podmínkách o vodě a chlebu, dokud samy nezahynuly. Vypráví se zde dokonce hrůzná pověst o dívce z nedaleké vsi, dceři místního řezbáře. Její krásnou mladou tvář zdobily dlouhé zlatavé vlasy. Jednoho letního dne vyšla do pořešínských lesů nasbírat dříví na otop.

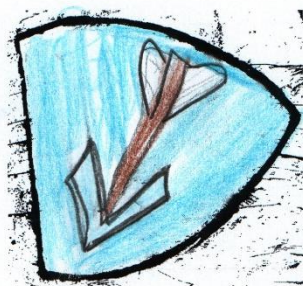
V blízkosti Pořešína, na příkaz hradní paní, byla unesena zbrojnoš a poté uvězněna. Několik dní poté se na hradní zdi směřující k východu objevila krvavá skvrna, nad níž se zlehka pohupovala utatá hlava zavěšená za dlouhé, zkrvavené vlasy.

Za své hrůzné činy byla hradní paní spravedlivě potrestána a nyní musí její neklidný duch nekonečně bloudit po troskách bývalého hradu. Čas od času se zjeví náhodnému návštěvníkovi, kterého poprosí o vysvobození. Pokud se rozhodnete této hříšné paní pomoci, udeřte velkého psa proutkem, který paní drží ve své ruce.

Při vstupu k hradu jsi minul/a erb pořešínských pánů. Vzpomeň si, co má erb ve znaku? Vzpomíněj nebo si utíkej pro náповědu k vstupní bráně. Správnou odpověď запиš a zakresli.

Jiří

Na hradě se za dobu jeho existence vystříдалo několik majitelů. Pokus se doplnit jména pánů ze Strakonice, Pořešína, Mařovic i Rožmberka.

Baron V. I. Ruck
Baron III. Ruck
Přibek Ruck
Markvard I.
Markvard II.

Obr. 27: Strana 5 a strana 6 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeněš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl v muzeu a byly nalezeny na hradě Pořešíně?

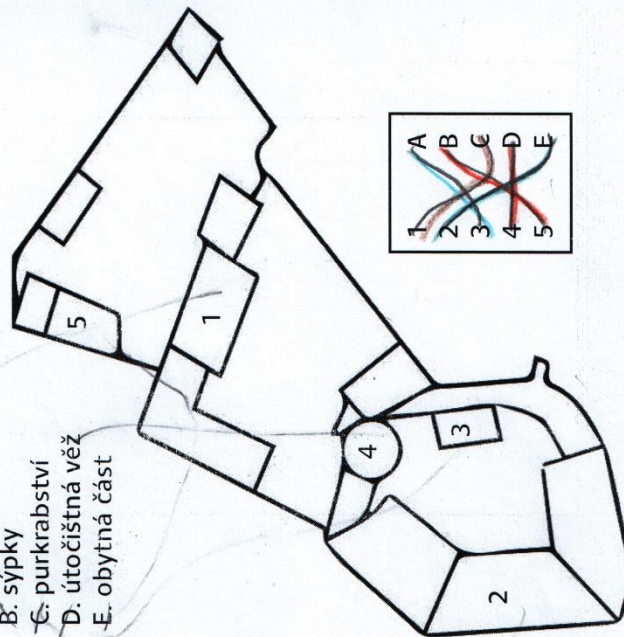
Mozkové závity pracujte!

Ve spodní části najdeš malou nápovědu.

1865. 11. 1. kraske czech s kuse
 1865. 11. 2. kraske kraske
 1865. 11. 3. kraske kraske
 1865. 11. 4. kraske kraske

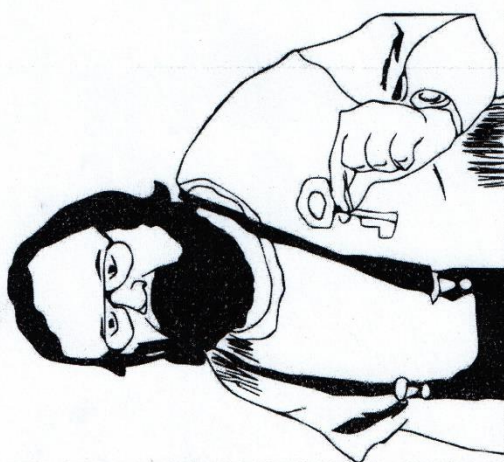
Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny.

- A. kuchyně
B. sýpky
C. purkrabství
D. útočištná věž
E. obytná část

Obr. 28: Strana 7 a strana 8 vypracovaného pracovného sešitu – Daniel, 9 let.

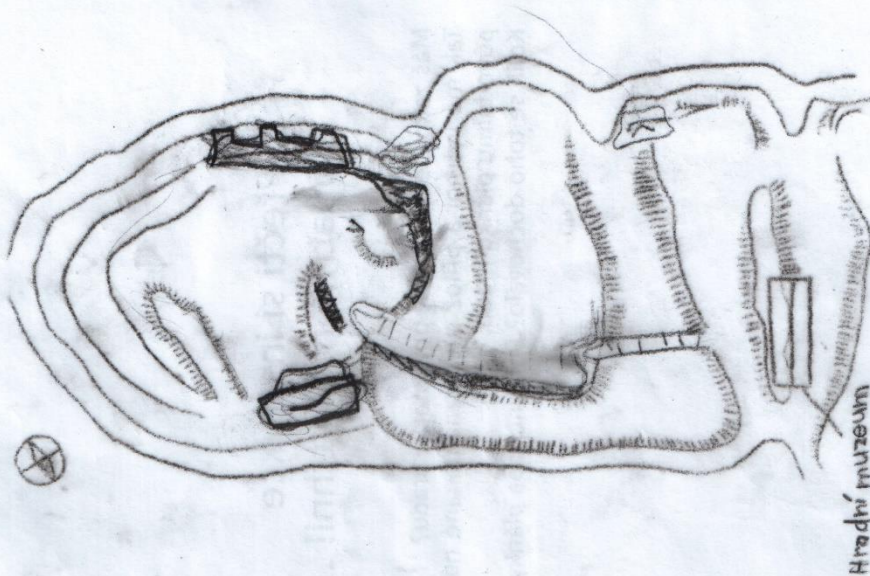
Nadešel čas zahrát si na archeologa. Vezmi si tužku, pracovní listy a vydej se do terénu. Pokus se zaznamenat do slepé mapky pozůstatky hradeb, na které při zkoumání okolí narazíš.

Zajímavost:

Prof. PhDr. Tomáš Durdík, DrSc.

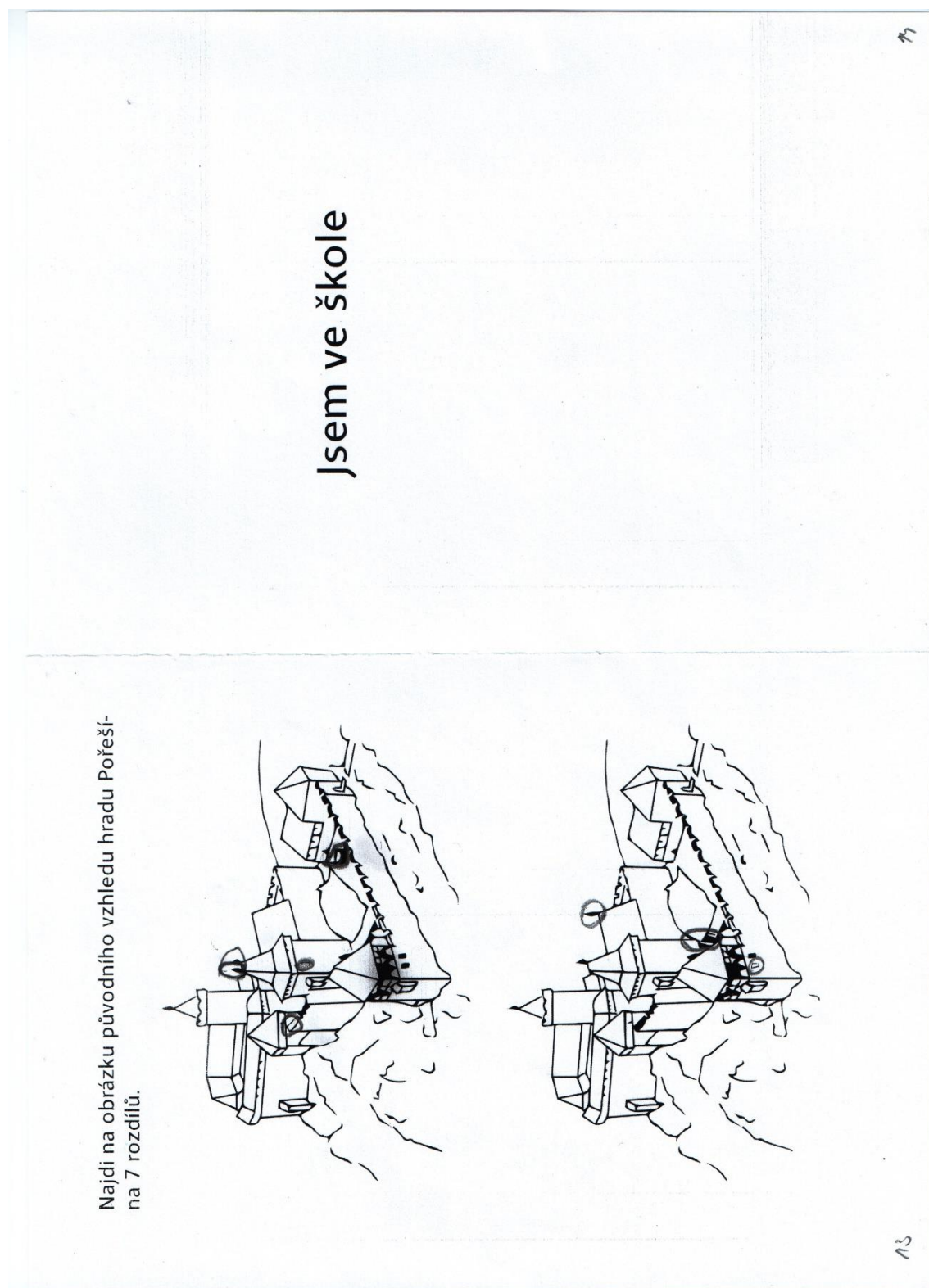
Tomáš Durdík byl český archeolog, který se specializoval na českou hradní architekturu a ochranu kulturního dědictví. Zasloužil se o významné archeologické nálezy právě na zřícenině hradu Pošešina.

Obr. 29: Strana 9 a strana 10 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Obr. 30: Strana 10 a strana 12 vypracovaného pracovního sešitu (přiloženy na sobě k porovnání pozůstatků hradu) – Daniel, 9 let.

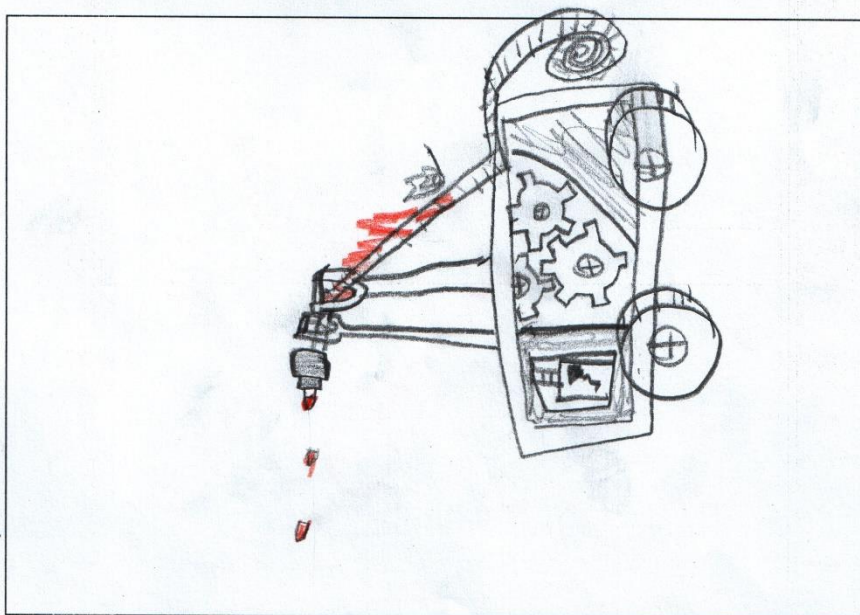
Obr. 31: Strana 13 a strana 14 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Pozor! Blíží se nepřítel, do zbroje!
 Navrhni stroj, který by hrad uchránil před nájezdy nepřátel.
 Zde máš několik součástek, které bys měl při své kresbě využít.
 Tak se rychle pusť do práce, ať nás útok nepřítel ne-
 zničí.

15

Místo pro Tvoji kresbu.

16

Obr. 32: Strana 15 a strana 16 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Newyznáš se v mapách? Nevadí. Zde vidíš současnou mapu Pořešína. Zadívej se na ni a vytvoř v ní vlastní umělecké dílo. Změť čar a klikyháků k tomu přímo vybízí. Tak už dál neodolávej.

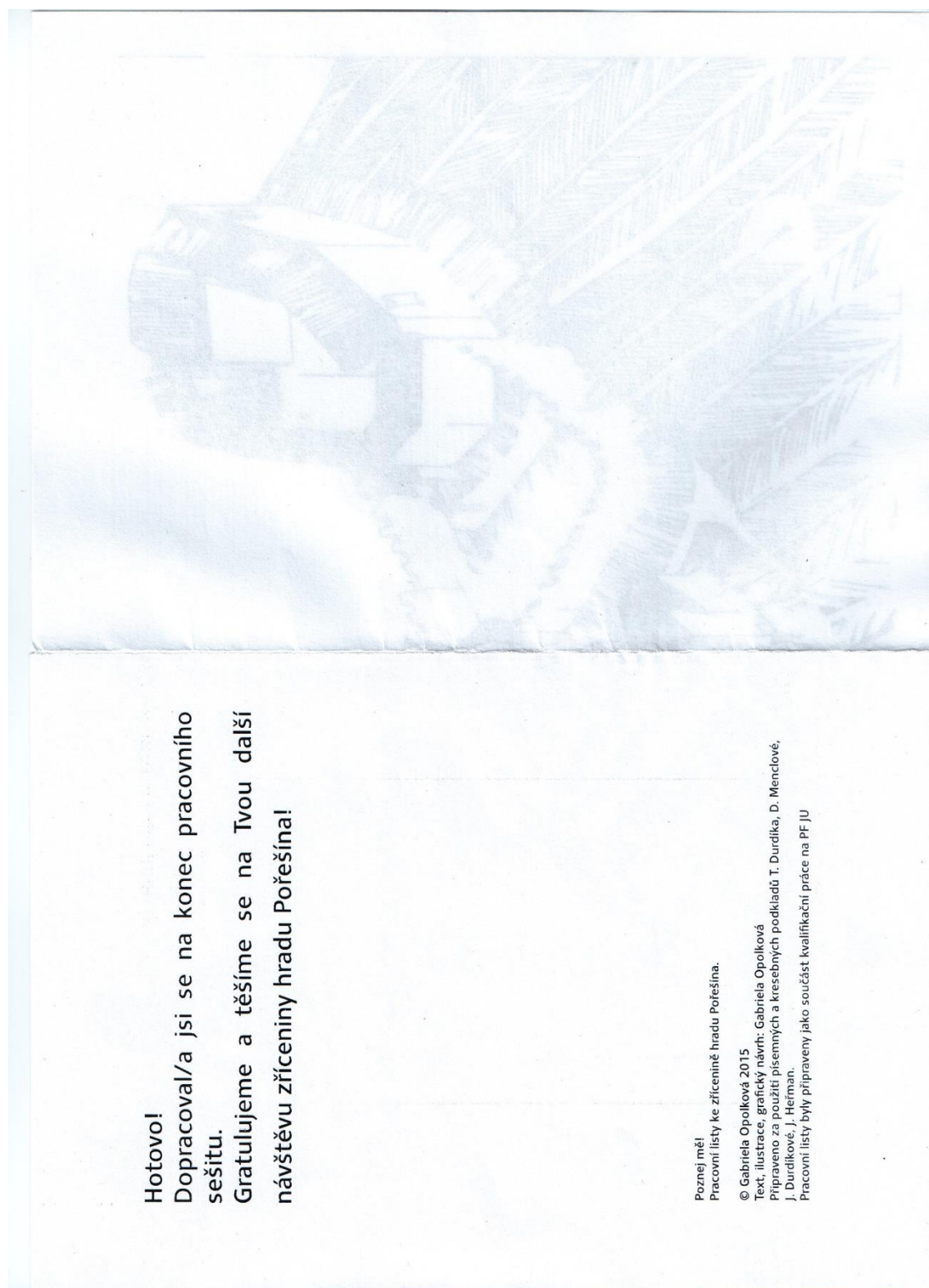
17

Markvart I. z Pořešína byl nejvýznamnější postavou pořešínského panství. Jak takový pán mohl vypadat? Měl velký nos, dlouhé vlasy a knír nebo naopak nos jako knoflíček, holou hlavu a plnovous? Je to na tobě, nakresli portrét Markvarta I.

18

Obr. 33: Strana 17 a strana 18 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

Obr. 34: Strana 19 a strana 20 vypracovaného pracovního sešitu – Daniel, 9 let.

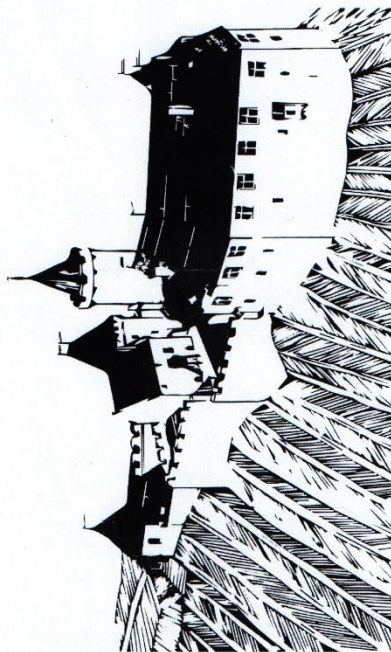

Obr. 35: Přebal vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Vítejte na zřícenině hradu Pořešína!

Hrad Pořešín byl vystavěn ve 13. století a postupně jej vlastnilo několik pánů. Nejvýznamnější majitel pro samotný hrad byl Markvart I. z Pořešína. Zánik hradu je datován v 15. století.

V 19. století se hradu začalo dostávat jisté pozornosti, v 21. století se jej ujala Společnost přátel hradu Pořešín a později sdružení Hradů na Malši, které se o hrad stará dodnes. Zejména jejich zásluhou se stále odkrývá více a více z původní stavby hradu.

Jak pracovat s listy? Čti pozorně!

Pomocí těchto pracovních listů zažiješ spoustu zábavy, poznáš mnoho nového a navíc se výtvarně zdomáklíš.

Uvnitř Tě čekají různorodé úkoly týkající se zříceniny hradu Pořešína, na kterém se právě nacházíš.

Listy jsou rozděleny na 2 části - hradní a školní. Jednu polovinu úkolů vyplníš přímo zde a zbytek si necháš do své školy nebo na doma.

Máš chuť dozvědět se nové věci?

Tak jsou tyto listy to pravé pro Tebe!

Co potřebuješ

Jsem na hradě:

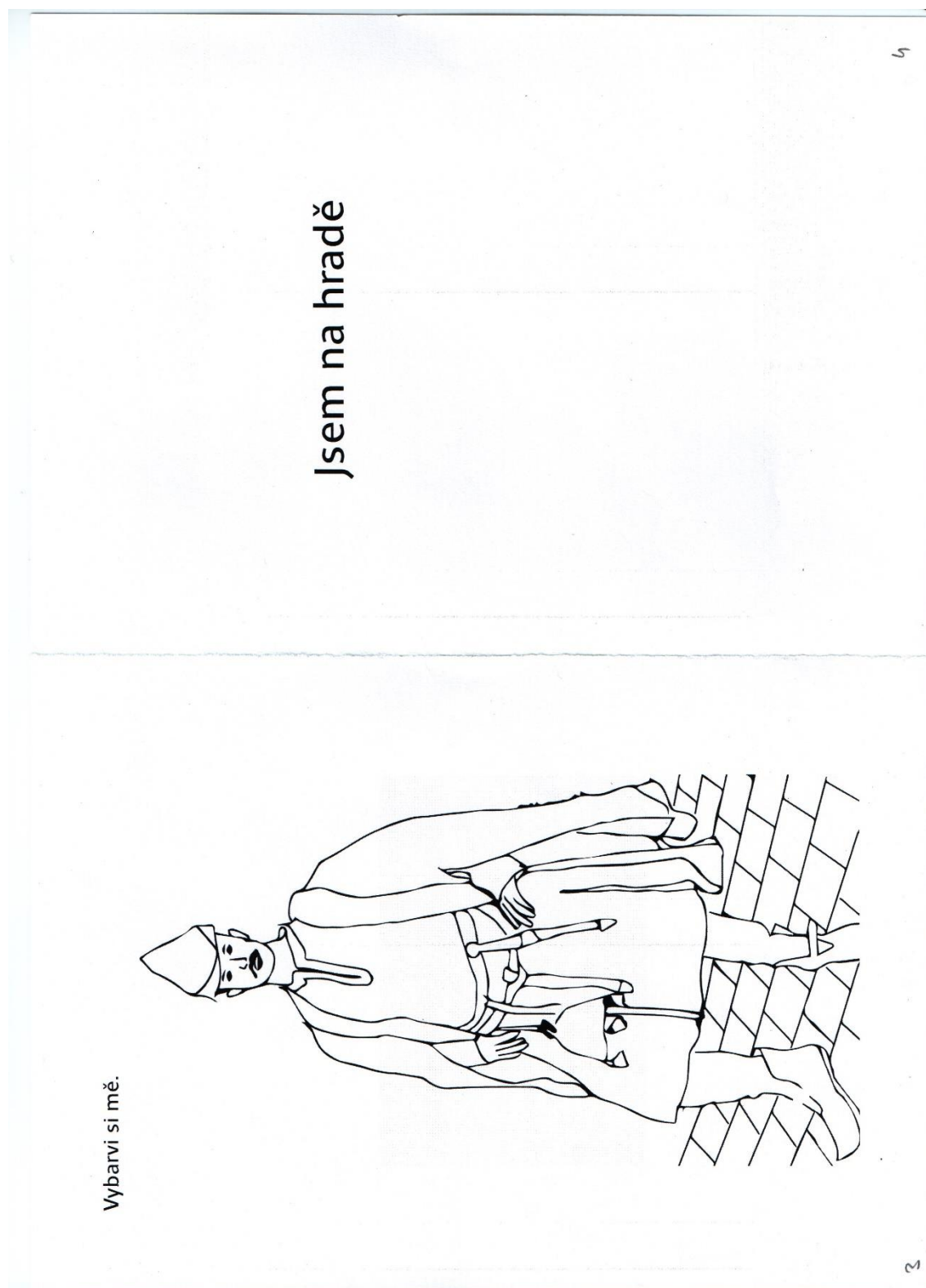
- pracovní listy
- tužku
- být zvědavý

Jsem ve škole:

- pracovní listy
- tužku
- pastelky
- výtvarné nadšení

Jsi připraven/a? Pust se práce!

Obr. 36: Strana 1 a strana 2 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Obr. 37: Strana 3 a strana 4 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Pověst o zlé hradní paní.

Na nevysokém, zalesněném skalním výběžku nad říčkou Malší se vypínají skromné pozůstatky hradu Pořešína. Jeho šedé zdi vyčívají zbloudilé návštěvníky hledající zbytky závanu starých časů a vzpomínají na doby dávno minulé, plné slávy a lesku, ale také krve a násilí.

Kdysi zde žila zlá hradní paní, které se bál celý kraj. Ve svém vězení držela mnoho nevinných a neprávem odsouzených. Každý, kdo se jí odmítl podvolit, počítal na vlastní kůži chlad a temnotu podzemních kobek. Mnoho krve proteklo a mnoho bolestných výkřiků vzplanulo za její kruté a nespravedlivé vlády nad zdejšími kraji.

Zvlášť tvrdě trestala mladé dívky, jimž nemohla odpustit jejich krásu. Držela je v nesnesitelných podminkách o vodě a chlebu, dokud samy nezahynuly. Vypráví se zde dokonce hrůzná pověst o dívce z nedaleké vsi, dceři místního řezbáře. Její krásnou mladou tvář zdobily dlouhé zlatavé vlasy. Jednoho letního dne vyšla do pořešínských lesů nasbírat dříví na otop.

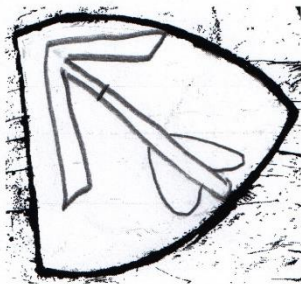
V blízkosti Pořešína, na příkaz hradní paní, byla unesena zbrojnoši a poté uvězněna. Několik dní poté se na hradní zdi směřující k východu objevila krvavá skvrna, nad níž se zlehka pohupovala utátá hlava zavěšená za dlouhé, zkrvavené vlasy.

Za své hrůzné činy byla hradní paní spravedlivě potrestána a nyní musí její neklidný duch nekonečně bloudit po troskách bývalého hradu. Čas od času se zjeví náhodnému návštěvníkovi, kterého poprosí o vysvobození. Pokud se rozhodnete této hříšné paní pomoci, udeřte velkého psa proutkem, který paní drží ve své ruce.

Při vstupu k hradu jsi minul/a erb pořešínských pánů. Vzpomeň si, co má erb ve znaku? Vzpomínáš nebo si utíkej pro nápovědu k vstupní bráně. Správnou odpověď запиš a zakresli.

šip

Na hradě se za dobu jeho existence vystříдалo několik majitelů. Pokus se doplnit jména pánů ze Strakonice, Pořešína, Maršovic i Rožmberka.

Bavor 2 Bacek
Bavor 3 Bacek
Bilobek Bacek
Bilobek Bacek

Obr. 38: Strana 5 a strana 6 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeněš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl v muzeu a byly nalezeny na hradě Pořešíně?

Mozkové závitý pracujte!

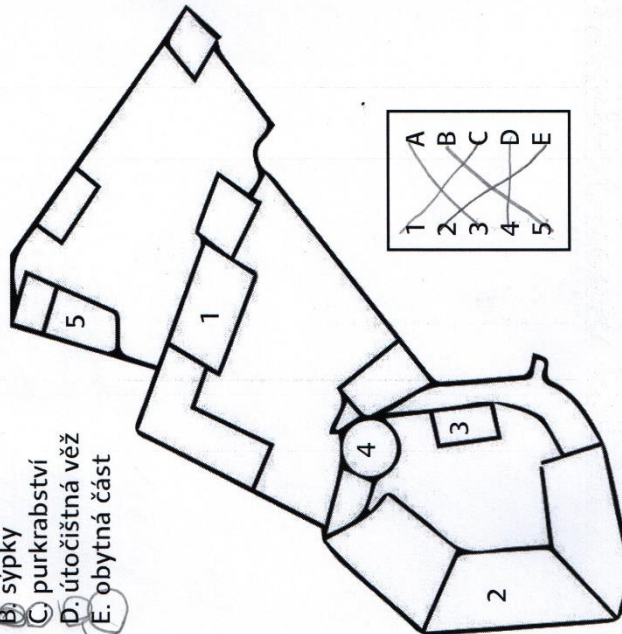
Ve spodní části najdeš malou nápovědu.

klic' gao' nu^v
peleka wawa nake
wileka wasawa baka
oweches Buse palkina bronid.peson
kudla

Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny.

- A. kuchyň
B. sýpky
C. purkrabství
D. útočištná věž
E. obytná část

Obr. 39: Strana 7 a strana 8 vypracovaného pracovného sešitu – Míša, 8 let.

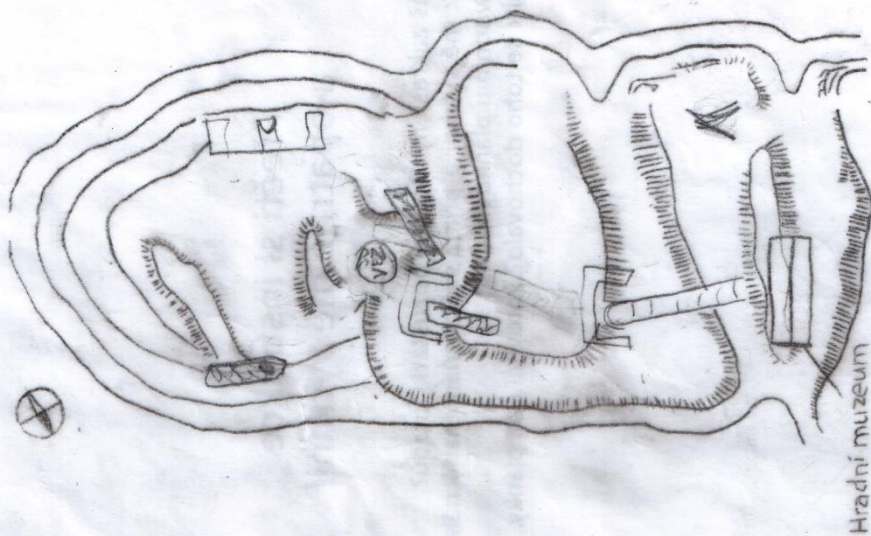
Nadešel čas zahrát si na archeologa. Vezmi si tužku, pracovní listy a vydej se do terénu. Pokus se zaznamenat do slepé mapky pozůstatky hradeb, na které při zkoumání okolí narazíš.

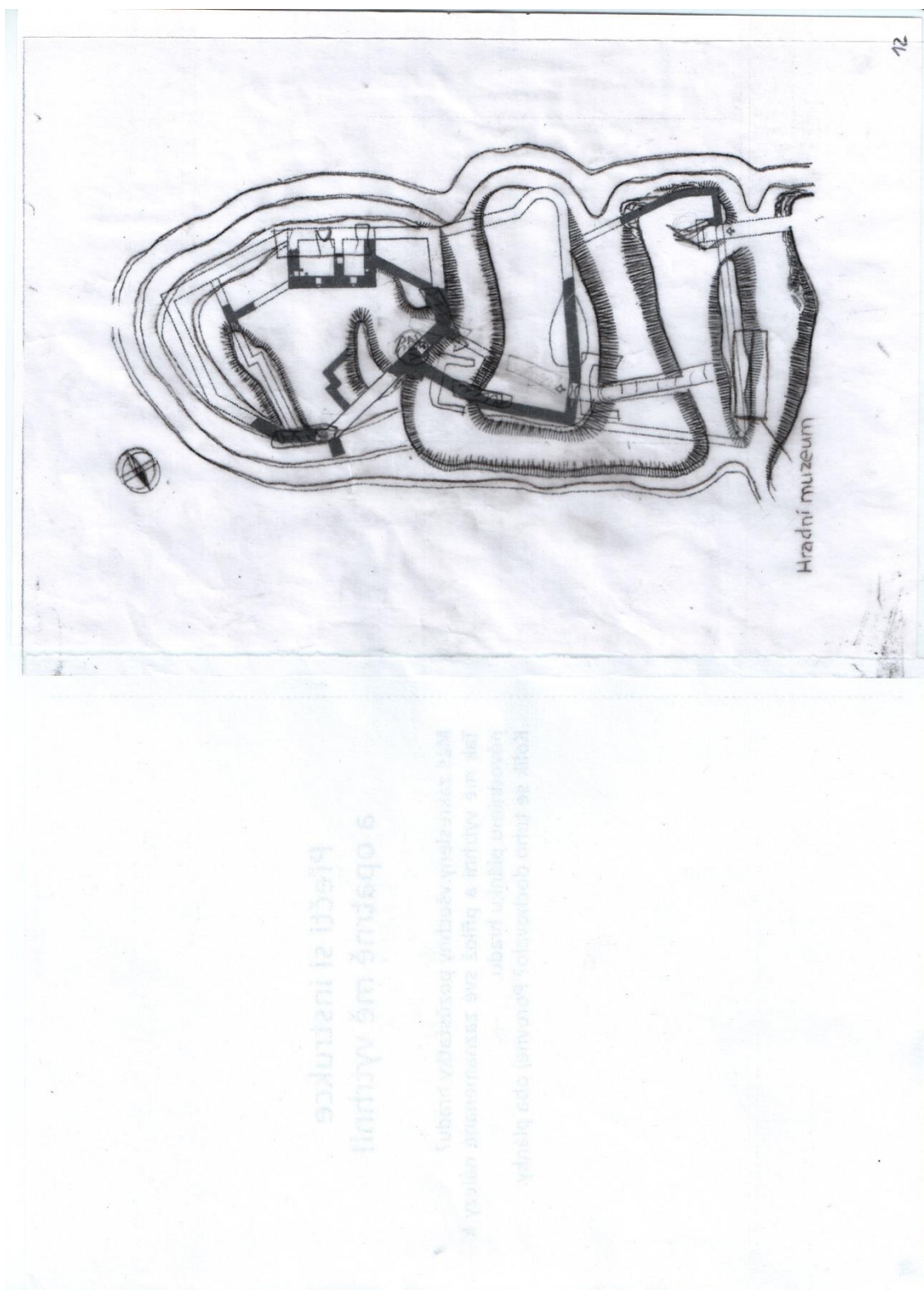
Zajímavost:

Prof, PhDr. Tomáš Durdík, DrSc.

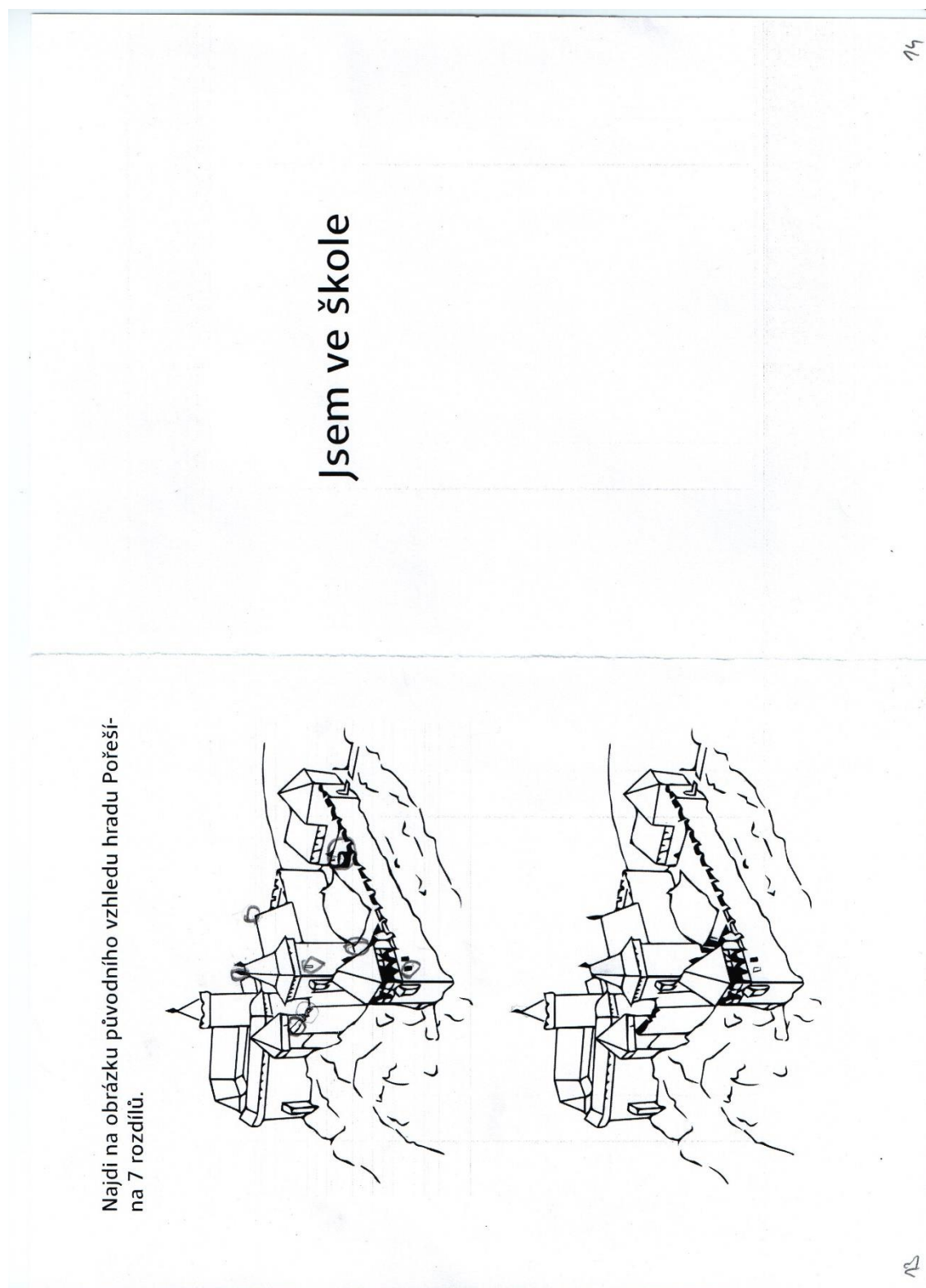
Tomáš Durdík byl český archeolog, který se specializoval na českou hradní architekturu a ochranu kulturního dědictví. Zasloužil se o významné archeologické nálezy právě na zřícenině hradu Pořešína.

Obr. 40: Strana 9 a strana 10 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Obr. 41: Strana 10 a strana 12 vypracovaného pracovního sešitu (přiloženy na sobě k porovnání pozůstatků hradu) – Míša, 8 let.

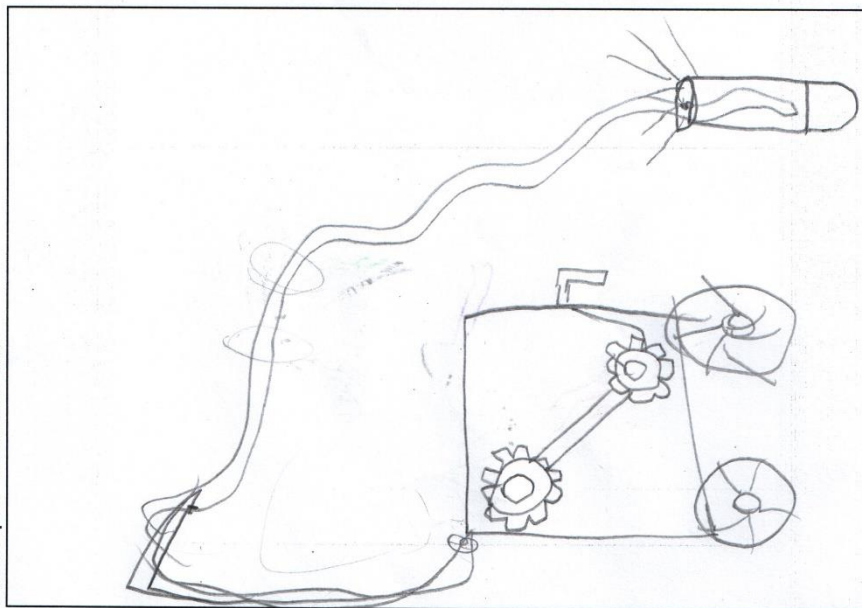
Obr. 42: Strana 13 a strana 14 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Pozor! Blíží se nepřátelé, do zbroje!
 Navrhni stroj, který by hrad uchránil před nájezdy nepřátel.
 Zde máš několik součástek, které bys měl při své kresbě využít.
 Tak se rychle pusť do práce, ať nás útok nepřátel ne-
 zničí.

15

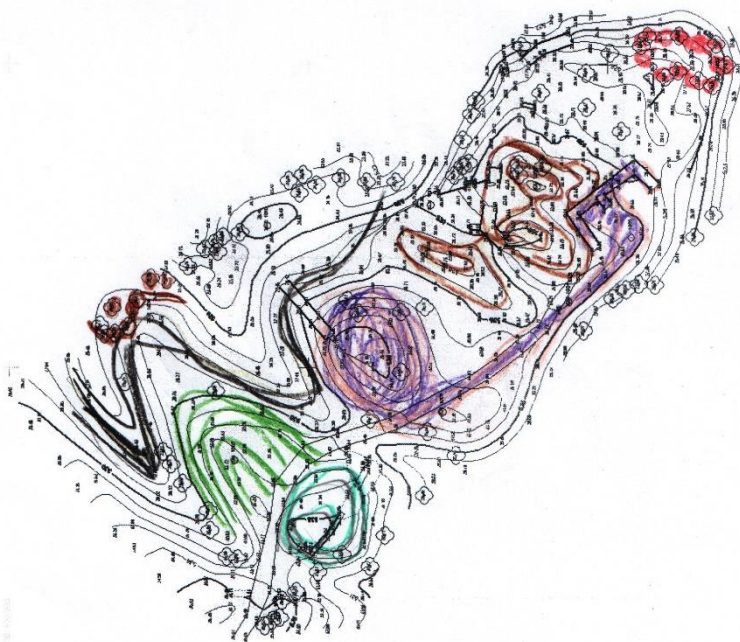
Místo pro Tvou kresbu.

16

Obr. 43: Strana 15 a strana 16 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Nevyznáš se v mapách? Nevadí. Zde vidíš současnou mapu Pořešína. Zadívej se na ni a vytvoř v ní vlastní umělecké dílo. Změť čar a klikyháků k tomu přímo vybízí. Tak už dál neodolávej.

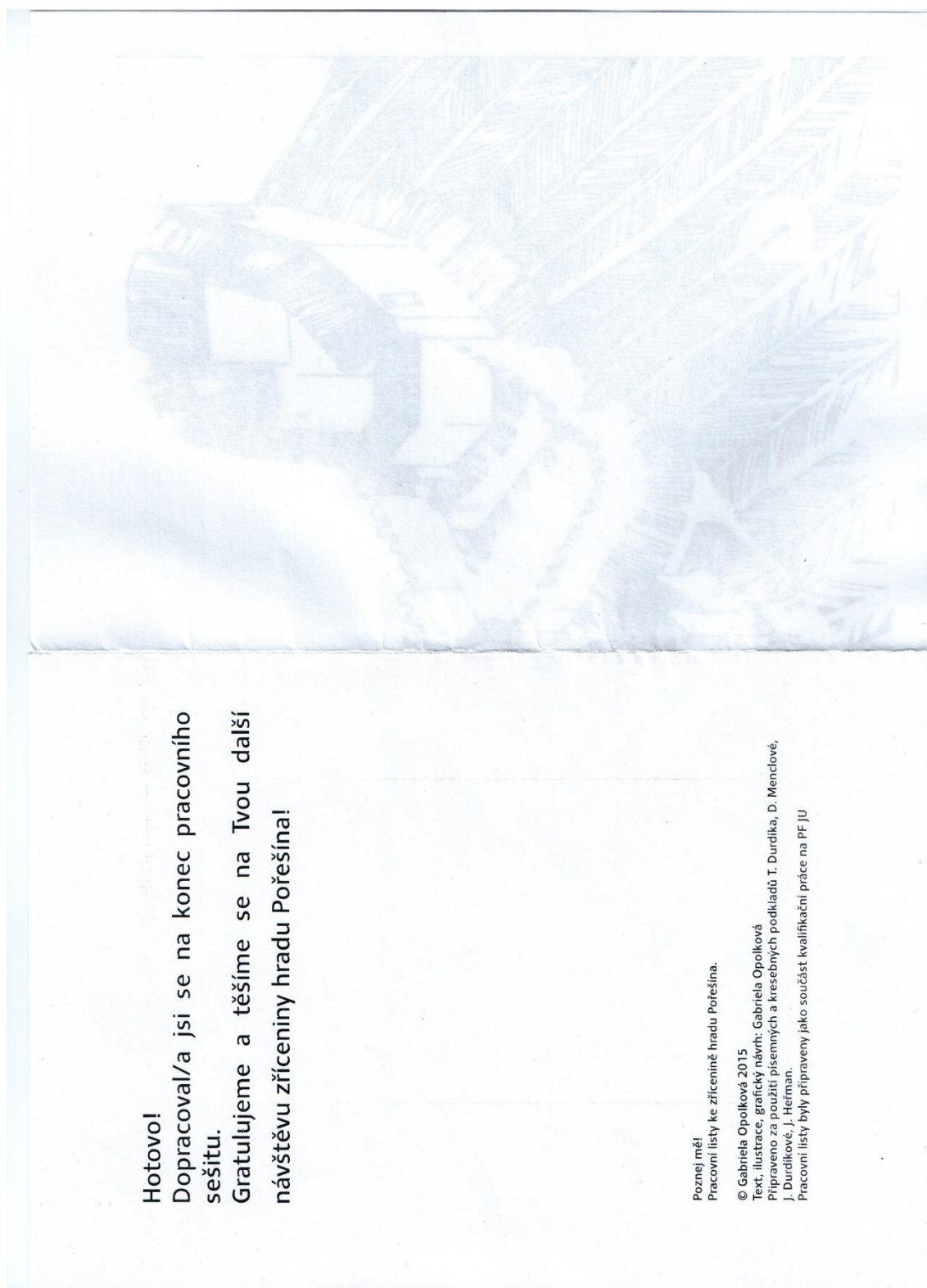
17

Markvart I. z Pořešína byl nejvýznamnější postavou pořešinského panství. Jak takový pán mohl vypadat? Měl velký nos, dlouhé vlasy a knír nebo naopak nos jako knoflíček, holou hlavu a plnovous? Je to na tobě, nakresli portrét Markvarta I.

18

Obr. 44: Strana 17 a strana 18 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

Obr. 45: Strana 19 a strana 20 vypracovaného pracovního sešitu – Míša, 8 let.

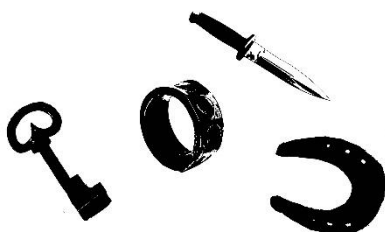
Příloha IV. Upravené pracovní listy na základě pilotáže

Prohlídl/a sis pořádně muzeum? Vzpomeneš si alespoň na 10 předmětů, které jsi viděl/a v muzeu a byly nalezeny na hradě Pořešíně? (Pozor, v muzeu se nachází předměty nalezené i na jiných místech.)

Mozkové závity, pracujte!

Ve spodní části najdeš malou nápovědu.

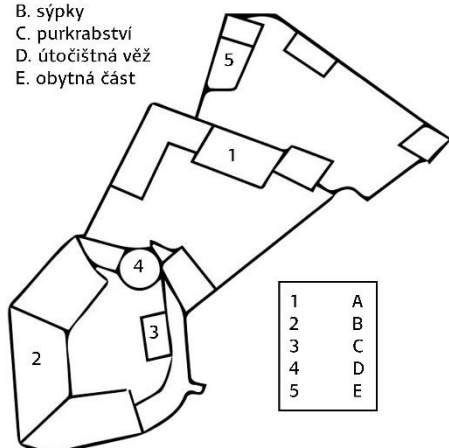
-----	-----	-----
-----	-----	-----
-----	-----	-----
-----	-----	-----

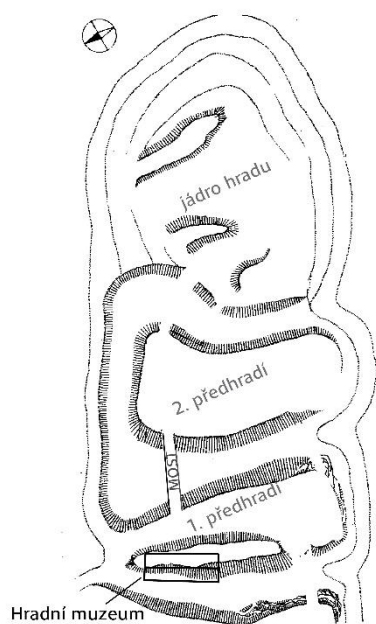
Obr. 46 Upravená strana 7 pro finální podobu pracovního sešitu.

Zastav se na chvíli u modelu hradu Pořešína v muzeu. Dokážeš přiřadit jednotlivé části hradu do správných místností? Kde asi měli páni z Pořešína kuchyň a kde nocovali? Spoj pomocí čar čísla s písmeny v rámečku umístěném v pravém spodním rohu.

- A. kuchyň
- B. sýpky
- C. purkrabství
- D. útočištná věž
- E. obytná část

Obr. 47: Upravená strana 8 pro finální podobu pracovního sešitu.

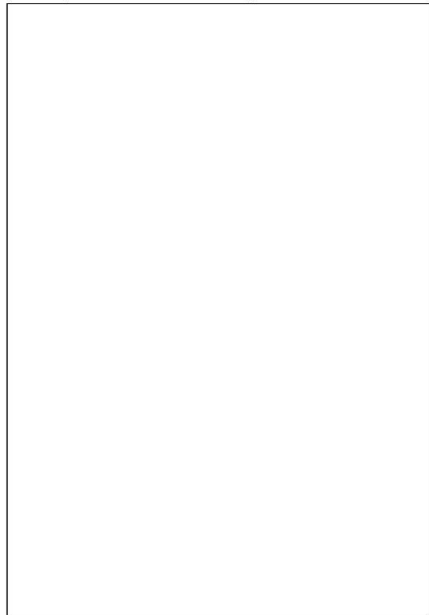
Obr. 48: Upravená strana 10 pro finální podobu pracovního sešitu.

Pozor! Blíží se nepřátelé, do zbroje!
Navrhni stroj, který by hrad uchránil před nájedzy nepřátel. Místo pro tvou kresbu najdeš na další straně.
Zde máš několik součástek, které bys měl do své kresby začlenit.
Tak se rychle pusť do práce, ať nás útok nepřátel nezničí.

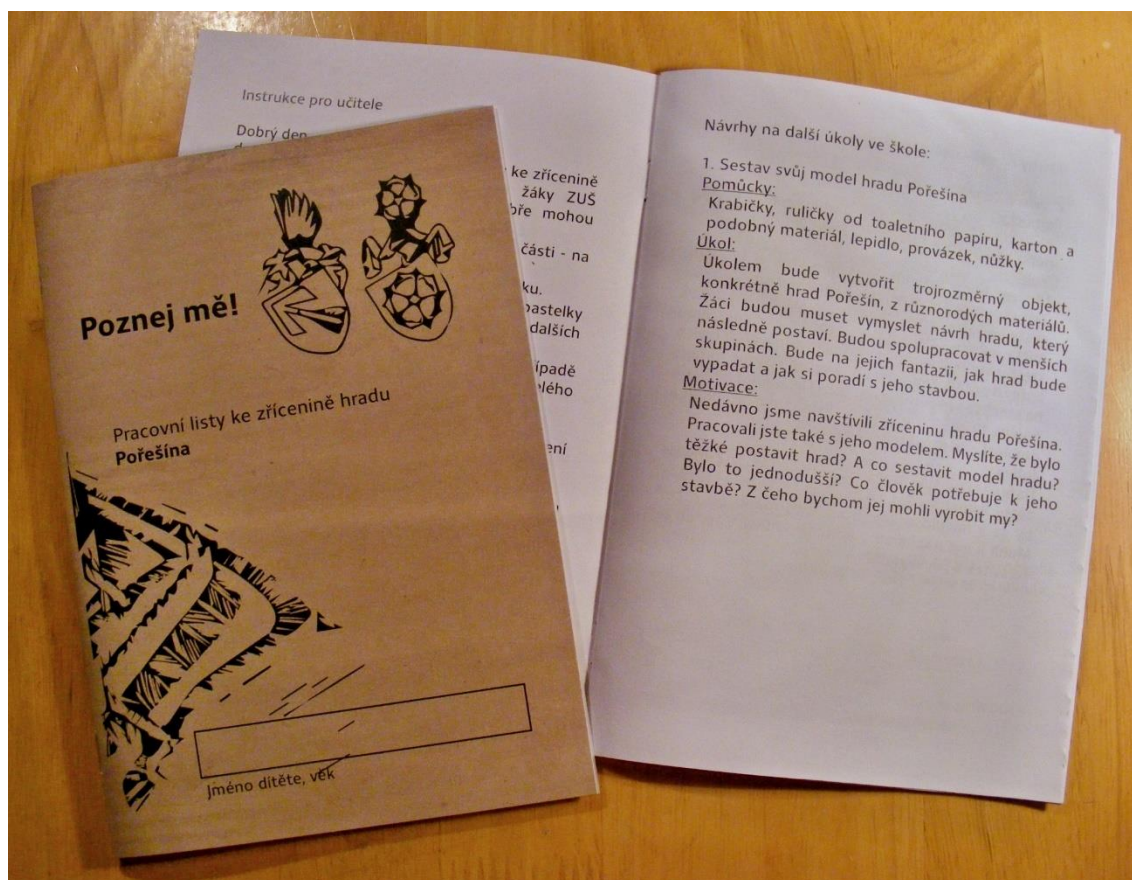
Obr. 49: Upravená strana 15 pro finální podobu pracovního sešitu.

Místo pro vlastní kresebné vyjádření.

Obr. 50: Doplněná strana 20 pro finální podobu pracovního sešitu.

Příloha V. Tištěná podoba pracovního sešitu a instrukcí

Obr. 51 Ukázka tištěného pracovního sešitu a instrukcí.

Zdroje příloh

Obr. 1: Kresba hradu Pořešín od J. Heřmana In Pořešín – kresby Jana Heřmana podle rekonstrukcí [online] 2000 – 2015. [cit. 19. 12. 2015] Dostupné z: http://www.hrady-zriceniny.cz/s__poresin.htm

Obr. 2: Kresba erbu růže a erbu střely od J. Heřmana. In Pořešín – kresby Jana Heřmana podle rekonstrukcí [online] 2000 – 2015. [cit. 19. 12. 2015] Dostupné z: http://www.hrady-zriceniny.cz/s__poresin.htm

Obr. 3: Kresba hradu Pořešína od J. Heřmana In Pořešín – kresby Jana Heřmana podle rekonstrukcí [online] 2000 – 2015. [cit. 19. 12. 2015] Dostupné z: http://www.hrady-zriceniny.cz/s__poresin.htm

Obr. 4: Hradní panoš. (autorská fotografie)

Obr. 5: 3D model hradu Pořešína. In Cestování iDNES.cz [online] 2013. [cit. 19. 12. 2015] Dostupné z: http://cestovani.idnes.cz/zemska-cesta-z-poresina-do-rakouska-d6l-/po-cesku.aspx?c=A130829_1970512_budejovice-zpravy_jkr

Obr. 6: Kresby hradu Pořešína od J. Durdíkové. In Geocaching [online] 2015 [cit. 19. 12. 2015] Dostupné z: https://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?wp=GC5ZVAB&title=poresin&guid=193e4bcb-ed87-481f-8a62-99bab5bd002

Obr. 7 - Obr. 23: Grafické zpracování autorky

Obr. 24 – Obr. 45: Scan autorka (vlastní zdroj)

Obr. 46 – Obr. 50: Grafické zpracování autorky

Obr. 51: Pracovní sešit (autorská fotografie)